

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

TIDSKRIFT FÖR SOCIALA ♦ ♦
OCH LITTERÄRA INTRESSEN

UTGIFVEN AF ♦ ♦ ♦ ♦ ♦ ♦ ♦ ♦ ♦ ♦

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET

ORGAN FÖR ♦ ♦ ♦ ♦ ♦ ♦ ♦ ♦ ♦ ♦

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET ♦ FÖRENINGEN

FÖR VÄLGÖRENHETENS ORDNANDE OCH

HANDARBETETS VÄNNER ♦ ♦ ♦ ♦ ♦ ♦ ♦ ♦

REDAKTÖR: **LOTTEN DAHLGREN** ♦ ♦ ♦

INNEHÅLL:

HANS VIK: För fosterlandet.

HENRIK SCHÜCK: Lifvet i Vadstena kloster.

BOREALIS: Från havet.

Litteratur: L. D.: Boken om Lille-bror af Gustaf af Geijerstam. — K. J.: Pampan af Jane Gernandt-Claine. — K. B.: Mansstudier af Victor Hugo Wickström.

EN AF ALLMÄNHETEN: Bref till Dagny angående Drottning Sophias förening. (Insänt.)

Sjuksköterskors pensionering.

Föreningsmeddelanden.

Från skilda håll.

Parfym och påbjordade **Broderier** på siden- kläde- läjrt- och yllestrammal. passande för **Dukar, Portfärer, Mattor, Kuddar, Servetter, dukar m. m.** Mönster utbyras. Requisitioner från handorten ombesörjas pr omgående.

Textilafdelning, Thyra Grafström.

K. M. LUNDBERG

Bröderna Påhlmans Skrif-, Språk- & Handelsinstitut,
Stora Vattugatan 2, 1 och 2 tr upp, *Stockholm*. A. T. 84. *Riksr. 56 06.*
Fullständigt Handelsläroverk. Afskrifter, Terminskurser, 3 mån. kurser samt kurser i särskilda ämnen. Underisomning berättas af T. Harné. **Prospekt gratis** på begäran. Skrifstinstitutet fortgår motvagnas. Söndagsstekt. 5—11 f. m.

SVECIA,

Olycksfall-försäkringsanstalten **GOTHIA.**

Afslutar olycksfallförsäkringar på liberalaste och tidsenligaste villkor.

Hufvudkontor: *Regeringsgatan 3, 2 tr.*

Solidt, tidsenligt Lifförsäkringsbolag. Ömsesidighetsprincip. — Svensk dödlighet.

Kontor: *Regeringsgatan 3.*

Största lager af
Duktyger,
Lakans- och Örngåttslärfter,
Handdukar, Hollands, Madapolam,
Piqué, Broderier & Spetsar.
Specialité: **Damutstyrslar,**

hvilka förfärdigas å egen Sytelier och levereras fullt färdiga, märkta och tvättade.

Egen Tvätt- och Strykinrättning jemte Ångmangel.

K. M. LUNDBERG, Stureplan.

SMEDMANS HANDELSSKOLA,

STOCKHOLM,

Storkyrkobrinken 9, Allm. Tel. 21 11.

Nya elever mottagas alla tider på året. Anmälningstid kl. 9—12.
OBS! Å bref anhålles om fullständig adress.

Gustaf Smedman.

Lomhördhet.

En rik Dame, som blifvit kurerad genom Dr. Nicholson's Artificiella Örontrummor, har skänkt till Institutet en summa af **Kr. 25,000**, på det att döfva eller lomhörda personer, hvilka ej hafva medel att förskaffa sig dylika, skola erhålla dem gratis. Bref torde adresseras till:

Institutet Nicholson, "Longcott," Gunnersbury, London, W.

Hygieniska Skodon tillverkas för Herrar, Damer och Barn.

OBS! Priselönta af Dräkt-Reformföreningen.

Skodon tillverkas äfven efter modern fason.

☛ Allt arbete utföres noggrannt och af bästa material. ☛
Reparationer verkställas väl och på bestämd utlofvad tid.

P. GUST. PETTERSSON,
52 Drottninggatan 52.

Annonser för DAGNY

upptagas af

fröken Ingeborg Bergström, 31 Östermalmsgatan 31.

För kapitalister, särskildt fruntimmer, har det länge varit ett önskningsmål att kunna öfverlämna vården af sina värdepapper och skötseln af sina affärer åt någon person eller institution, som med absolut säkerhet förenade punktlighet och noggrannhet i utförandet af det anförtrodda uppdraget äfvensom prisbillighet. En sådan institution är

Stockholms Enskilda Banks Notariatafdelning

(Lilla Nygatan 27, expeditionstid 10—4),

som under garanti af Stockholms Enskilda Bank åtager sig vård och förvaltning af enskilda personers och kassors värdepapper.

Exempel 1. Om en person hos Notariatafdelningen deponerar obligationer, inkasserar Notariatafdelningen vid förfallotiderna kuponger och tillhandahåller deponenten influtna medel. Vidare efterser Notariatafdelningen utlottningar af obligationer och underrättar deponenten i god tid, ifall en denne tillhörig obligation blifvit utlottad, samt lämnar förslag till ny placering af det ledigblifna kapitalet.

Exempel 2. Om inteckningar deponeras hos Notariatafdelningen, underrättar Notariatafdelningen gäldenären därom att räntorna å in-teckningarna skola till afdelningen inbetalas, hvarefter de medel, som inflyta, till deponenten redovisas. Vidare tillser Notariatafdelningen att in-teckningarne blifva i vederbörlig tid förnyade. Om en hos afdelningen deponerad in-teckning genom underlåten förnyelse skulle förfalla, ersätter Stockholms Enskilda Bank därigenom uppkommen skada.

Förvaringsafgift: 50 öre för år pr 1,000 kronor af depositionens värde, dock ej under två kronor.

Fredrika-Bremer-Förbundets Jurist

lämnar åt kvinnor råd och upplysningar i
juridiska och ekonomiska angelägenheter.

Träffas å förbundets byrå

54 Drottninggatan, 1 tr.

Onsdagar kl. 1/2 11—11 f. m.

Aug. Magnusson

46 & 48 Vesterlånggatan 46 & 48

STOCKHOLM.

(Etablerad 1860.)

Största lager i Norden

af

Kulörta och Svarta Klädningstyger
i **Siden** och **Ylle**,
Bomullsvaror, **Kapptyger** och **Schalar**.

Afdelningen

för å egen fabrik confectionerade artiklar, in-
rättad efter utländskt mönster, erbjuder ett
storartadt urval af **färdiggjorda**

*Promenad- och Sällskapsklädningar,
Bluslif och Kjolar,*

*Res-, Rid-, Velociped- o. Gymnastikdräk-
ter, Morgonrockar och Underkjolar m. m.*

Allt efter senaste modeller.

Riks-Telefon 6 26.
Allm. Telefon 2867.

Profver på begäran
kostnadsfritt.

Riks-Telefon 6 26.
Allm. Telefon 28 67.

*Svenska
Sociala frågor*

DAGNY

TIDSKRIFT FÖR

SOCIALA OCH LITTERÄRA INTRESSEN

UTGIFVEN AF

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET

ORGAN FÖR

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET

FÖRENINGEN FÖR VALGÖRENHETENS ORDNANDE

OCH

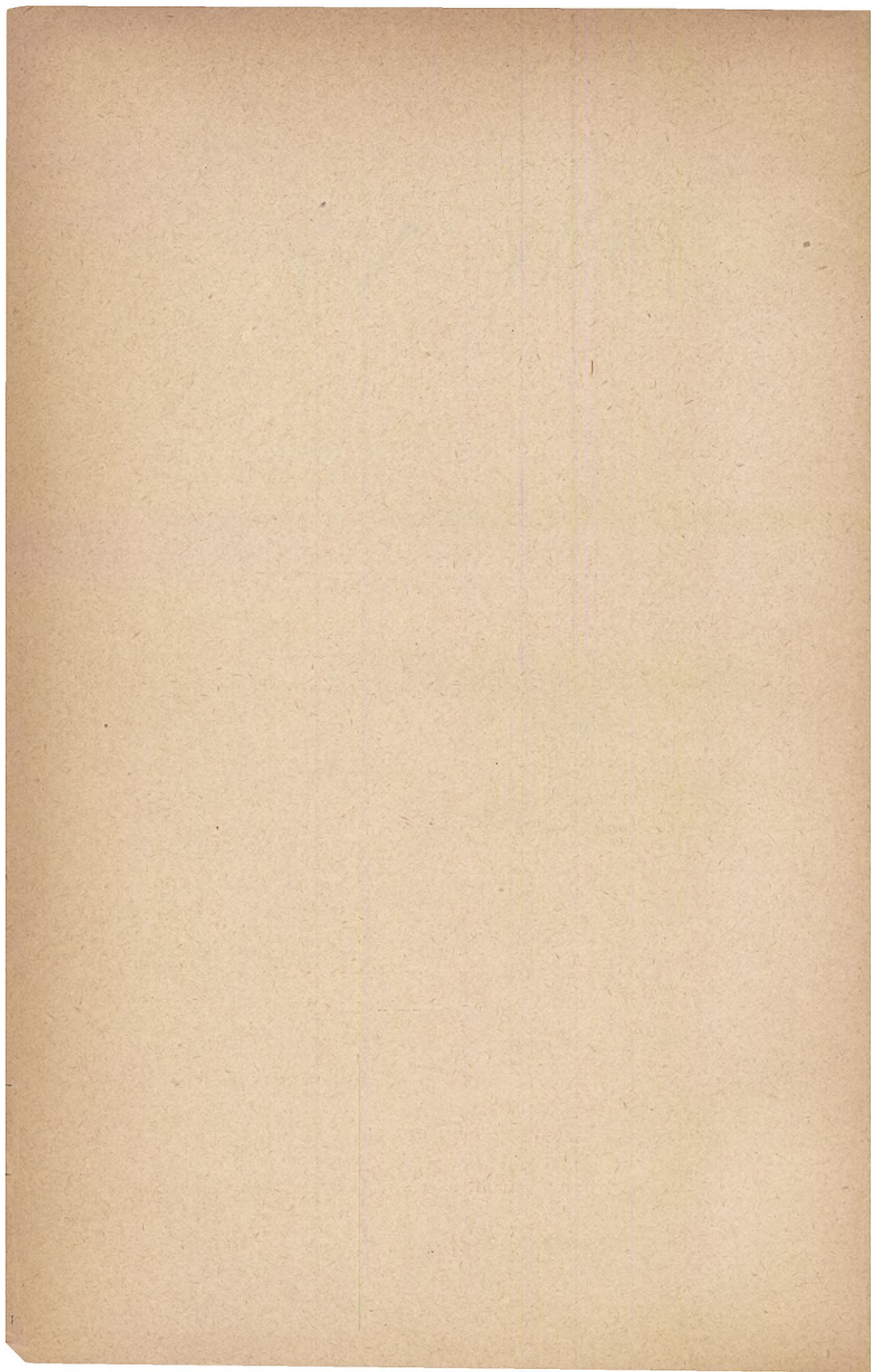
FÖRENINGEN HANDARBETETS VÄNNER

1901

STOCKHOLM

AFTONBLADETS AKTIEBOLAGS TRYCKERI

1901

För Fosterlandet.

*Otaliga blommor, som gungen
på vidder, dit vägar ej nå!
I furor, som sänken mot ljungen
er skugga, dallrande blå,
på nordlandets ödsliga slätter!
Jag älskar den jord, där I stån,
och ljuset i kyliga nätter
och sången i forsarnas dån.*

*Oändliga odlade gården
vid Sundets blånande band!
I segel, som svällen på färden
därute mot främmande land!
Jag älskar den bördiga tegen,
som skördar till skeppningen ger,
och bokarnas parker, där stegen
i guldlöf sänka sig ner.*

*Och eder, I längor och logar
kring gården, där lycklig jag bor,
och eder, I doftande skogar
med sjöar, där ingen ror,
med tysta, högtidliga dagar,
jag älskar med solvarm håg. —
Men röd öfver himmelen jagar
en sky, som purprar min våg.*

Jag hör hur i vinden det sjunger
om horder, som hästarna sko;
om vilddjur, som stilla sin hunger;
om trampet på gungande bro,
som tystar den väldiga forsen;
om rök, som bolmar mot skyn.
Längs vägarna resa sig korsen,
och kvinnorna gråta i byn.

Skall källan, vid hvilken vi hvilat
i kärlekens ljusaste tid,
bli sudlad af hopar, som ilat
på flykten ur vältrande strid?
Skall kronan ur skölden slitas
och hjärtat ur landets bröst?
Vårt namn vid en påle nitas
att läsas af gycklarns röst?

Säg, vill du i trældom buga
och lyda en oväns lag
och offra ditt land och ljuga,
att sådant är Guds behag?
Nej broder, när stunden är inne,
nog vill du lyfta din hand
och söka med manligt sinne
försvara frihet och land!

När kriget sin styggelse sänder
och korparna vädra blod,
då hjälper bland spillror och bränder
dock föga ett vapenlöst mod.
Hör upp med det ömkliga kifvet
om småsinnets brokiga kram;
dig rusta till striden för lifvet
möt lejonets lyftade ram!

*I skogarnas enslige söner,
 I bygdernas myllrande män,
 som lyssnen till älskades böner!
 Hvi dröjen I tvekande än?
 I kvinnor! Med enade händer
 bereden ert verk för den dag,
 då striden till lidande vänder:
 det stundar en morgon till slag!*

Hans Vik.

Lifvet i Vadstena kloster.

»Jag är» — så låter Birgitta Kristus säga i en af de uppenbarelser hon nedskrifvit — såsom en mäktig konung, som planterade en vingård. Lång tid bar den det allra kostligaste vin, men omsider sådde hans ovän där det snödaste ogräs, hvilket så mycket växte och utbredde sig, att vinkvistarna blott med den största svårighet förmådde framalstra några drufvor. Men konungens tjänare sade till honom: Herre, vi hafva beskådat din vingård, och i den funno vi ganska få vinkvistar, som buro drufvor, men ogräset, som till intet duger, utan till att brännas, hade öfvermåttan frodats och vuxit till. Herren svarade dem då: Jag skall plantera mig en ny vingård, i hvilken vinträdet skall bära frukt och slå starka rötter; själf vill jag lägga gödsel och fetma kring det; och det skall bära det aldra härligaste vin. Men denna vingården skall jag själf vårda, att om något skadeligt där ingår, skall vinet däraf blott växa till, så att det varder än mera sött, och ogräset skall till intet varda. Det skall vissna och utrotas, innan det hinner göra någon skada. Men när denna vingårds vin bjudes vid mitt bord, då skola alla glädjas och gifva äran åt Herren, som planterade vingården och gaf den fetma. Jämväl skall ock den glädjas, som grof för rötterna, och Gud skall icke förgäta den, som ditförde ympkvistarna. Men af denna vingården skola många andra vingårdar uppväxa, som fordom vissnade och förtorkade varit hafva. Såsom den nya, renade vingården skola äfven de få en föryngringens dag samt ånyo börja att bära frukt.»

Liknelsen är lätt att fatta. Vingården, som blifvit öfvervuxen af det ogräs, som ovännen sått, afser de gamla klostersonfundnen. Den nya vingården, som Herren själf ville taga under sin vård, var den orden, som Birgitta just då tänkte grunda och som hon efter frälsaren ville kalla Salvatorsorden, hvilket också förblef dess officiella namn, ehuru den i dagligt tal uppkallades efter stiftarinnan själf. Syftet med denna orden var att gifva det religiösa lifvet och särskildt det religiösa lifvet i nordnen en ny väckelse, men därjämte afsåg Birgitta tydligen att upprätta — om jag så må säga — ett adligt jungfrustift, en uppfostringsanstalt för adelns döttrar, men en anstalt där uppfostran icke blott inskränkte sig till meddelandet af några vissa kunskaper, utan afsåg hela personlighetens utbildning i den riktning, som Birgitta ansåg var den väsentliga.

Denna birgittinerordens aristokratiska karakter sträckte sig väl ej så långt, att ofrälse förmenades inträde i ordens kloster — dylika funnos där i stor mängd — men den lyser dock fram redan i ordensregeln. Ingen skall — heter det — tagas till syster eller broder utom höfviska och välfrejdate människor, och granskar man förteckningen öfver systrarna, skall man bland dem finna det medeltida Sveriges främsta namn. I klostret valde högadelns medlemmar också helst sina grafplatser, och den aristokratiska karakteren röjer sig slutligen i klostrets jämförelsevis stora tjänstepersonal. Några af denna omtalas redan i ett, enligt uppgift, af Birgitta själf gjordt tillägg till klosterregeln. »Den tid» — säger Kristus i en af de s. k. *revelationes extravagantes* — »jag vistades med apostlarna här i världen, då vårdade jag mig blott om själarnas frälsning, ty icke lämpade det sig för denna uppgift att samtidigt syssla med världsliga bestyr. Därför fingo också troende män och kvinnor, hvilka hvarken voro eller kallades apostlar, utföra dessa världsliga värf; de voro således hjälpare och underlättade deras arbete, som tjänade mig i andelig måtto, det är, apostlarna. Så må det också vara nu. Om det är nödvändigt och lägenheten så fordrar, må abbedissan i klostret intaga fyra för arbetet i köket afsedda kvinnor, hvilka — utom matlagningen — skola sköta om elden, bära in ved och vatten, föra ut orenligheten ur klostret samt hjälpa de systrar, som i sina sysslor mindre förmå.» På samma sätt fingo bröderna till sin tjänst två »stekarhussvenner».

Redan under sierskans egen lifstid tyckes således en mindre tjänstepersonal hafva funnits i klostret, men denna ökades snart högst betydligt och nådde under klostrets blomstringstid en storlek,

hvarom Birgitta själf säkerligen ej kunnat drömma. Denna utveckling var emellertid fullt naturlig och kan alls icke skrivas på klosterinnevånarnas lättja. Såsom jag sedan får tillfälle att utveckla var såväl nunnornas som munkarnas dag strängt upptagen af — hvad vi kunna kalla — andligt arbete, och samtidigt hade klostret utvecklats sig till landets måhända störste egendomsägare, som hade gods i Sveriges alla landskap. Antalet af dessa gods steg till den kolossala siffran af öfver 800, och dessutom hade klostret stora tillfälliga inkomster, som också måste skötas. Så t. ex. sålde man under det s. k. jubelåret 1394 aflatsbref för minst 300,000 kronor i vårt mynt. Vadstena var därför med all säkerhet landets förnämsta ekonomiska anstalt, och att sköta dess angelägenheter var ingalunda en lätt sak, i synnerhet som dessa inkomstitlar ofta balanserades af motsvarande utgifter. Vidare hade Vadstenakonventet såsom ordens moderkloster naturligen en ganska vidlyftig korrespondans med dotterinstitutionerna, dessutom med de världsliga store och — ej minst — med den påfliga kurian, hos hvilken klostret hade synnerligen viktiga intressen att bevaka, exempelvis den för klostrets ekonomi ytterst värdefulla rätten att sälja aflat.

De fåtaliga stekarhuskvinnor och svenner, som omtalas i det nyssnämnda tillägget till klosterregeln, efterföljdes snart af en hel skara af tjänare. Då dessas antal och uppgifter icke otydligt åskådliggöra lifvet inom klostrets murar, vill jag här uppräknat dem, därvid dock förutskickande den anmärkningen, att denna personal endast afser själfva klostret, icke dess kring hela Sverige kringspredda egendomar, hvilka naturligtvis hvar och en sköttes af folk till behöfligt antal.

Högst i rang stod sysslomannen, som hade öfverinseendet öfver hela den vidsträckt och svårskötta ekonomin, som var skyldig att föra jordeböcker och mantalslängder, uppbörds- och utgiftsböcker eller — som det heter i klosterregeln — beskrifva alla klostrets jordegendomar och ägor med alla deras dit hörande ängar och ekskogar, bokskogar, kvarnar, kvarnströmmar, fiskevatten, öar, gårdar och torpplatser, humlegårdar och alla andra tillhörigheter. Vidare skulle han — hvad som helt visst var ganska besvärligt — rida kring på syn till klostrets alla egendomar. Han red med fem hästar, d. v. s. fem tjänare, till Närke, Västmanland, Uppland, Södermanland, Östergötland samt Tjust, Kinde och Ydre. Under sig hade han tvänne undersysslomän, hvilka skulle visitera godsens i de andra delarna af riket (Västergötland, Småland o. s. v.). Dessa sysslomän skötte således hvad vi skulle kunna kalla den stora ekonomin.

Den mindre sköttes af intäktsmannen och gårdsmästaren i hjonegården, som hade uppsikt öfver klostrets gårdsfolk samt mottogo och förde räkenskap öfver de naturaprestationer, som skickades till klostret från dess arrendatorer och egendomar. Dessutom kräfdes omsorgen om klostrets världsliga behof följande tjänare, hvilka stodo under gårdsmästarens lydno: 1 åkerman och 6 legodrängar, 1 stekare och 1 dräng, 1 källarsven, 1 stallsven, 2 fäherdar, 2 svinherdar, 6 fiskare, 1 mjölkdeja med tre kvinliga biträden, 2 bryggerskor med trenne biträden, 2 bakerskor med sex eller sju biträden, 6 skeppare, 1 smed med 1 dräng, 1 timmerman med 1 dräng, 1 skomakare med 2 drängar, 1 skinnare (buntmakare) med drängar, en vattenvindare, 2 mälterskor, 1 hönsvakterska, 1 väfkinna, 1 trädgårdsmästare, 1 karl till nunnornas badstuga för att vinda vatten, hugga ved och göra kvastar, 2 portpiltar, en för nunnorna och en för munkarna, 1 skrivvare åt abbedissan, två klerker för församlingens skull samt två klockare. Klostret hade således en hjonegård på öfver 80 personer.

Som man ser, var denna hofstat fullt ut lika stor som den, med hvilken en världslig furste kunde omgifva sig. Men att den förefaller oss så betydlig, beror till en icke ringa del därpå, att varuutbytet under medeltiden var så oerhördt mycket mindre utveckladt än i våra dagar. Ett landthushåll hvarken köpte t. ex. bröd eller fisk, utan man bakade själf och hade sin egen fiskare; ej håller köpte man kläder och skodon, utan — då man icke tillverkade dem själf — hade man sin egen skräddare och sin egen skomakare. Dylika s. k. »ämbetsmän» funnos väl i städerna, men för en så stor institution som Vadstena kloster var det naturligen både billigare och bättre att så att säga drifva egen rörelse. Dessutom böra vi erinra oss, att klosterpersonalen, som tariffade denna stora tjänarskara, var en tämligen talrik församling. Antalet nunnor steg till 60, antalet munkar till 25, således tillsammans 85 personer.

* * *

Vi vända oss nu till frågan om det sätt, på hvilket dessa munkar och nunnor tillbringade sin dag. Hos oss protestanter har det ju hart när blifvit en dogm, att klosterlifvet varit och är en sysslöshetens och vällefnadens tillvaro, och det kan därför vara af ett visst intresse att mera i detalj undersöka frågan.

Den ojämförligt drygaste delen af deras tid upptogs onekligen af gudstjänstöfningar, och i hvad mån dylika kunna anses vara

nyttiga och befogade, är naturligtvis en fråga, som beror på hvars och ens religiösa ståndpunkt. Men alldeles oafsedt denna, kan man svårligen stämpla denna klostergudstjänst såsom ett latmangöra, ty, som vi skola se, kräfde den både arbete och rent af en ganska stor fysisk ansträngning.

Klosterfolkets dag började tidigt. Redan mellan 3 och 4 på morgonen ljöd dormitoriets eller sohusets klocka och munkarna hade då att skynda sig upp ur sina bäddar för att förrätta ottesången eller den s. k. matutinan, hvilken bestod af två tämligen själfständiga delar, nocturnen och laudes. I Palestina, där denna gudstjänstordning först utvecklats, var nocturnen afsedd att börja vid det första hanegället, laudes vid solens första frambrytande; i norden, där vinterdagen började långt senare och sommardagen vida tidigare än i södern, var det naturligen omöjligt att rätta gudstjänsten efter solens uppgång, och man måste därför bestämma sig för ett visst klockslag. Mellan tre och fyra vandrade därför munkarna från sina celler till den skumma klosterkyrkan, där de vid skenet från några svagt flämtande ljus började sin gudstjänst. Någon bestämd, för Birgittinerklostren egendomlig ritual fanns ej för denna, utan i stället var det i klosterregeln bestämdt, att ordens munkar skulle följa den ritual, som begagnades inom det stift, där klostret var beläget. I Vadstena följde man således Linköpingsritualen.

När munkarna slutat sin matutina, som väl torde hafva tagit vid pass en timme att utföra, lämnade de klosterkyrkan, och i deras ställe inträdde nu nunnorna för att börja *sin* ottesång, ty — heter det i en förordning för Vadstena kloster — »från det att brödernas ottesång börjas (d. v. s. kl. 3 om morgonen) och till dess att systrarnas non är lyktad (d. v. s. kl. 8 om morgonen) skall ej vara återvändo eller tystnad i sång och Guds lof i kyrkan, ty alltid skall glädjens och frälsningens röst ljuda i rättfärdiga människors boning». I själfva verket växlade också munkar och nunnor med hvarandra att under dagens första fem timmar förrätta en ständigt fortgående gudstjänst.

Den ritual, som nunnorna hade att följa vid dygnets sju s. k. tider eller gudstjänststunder var egendomlig för Birgittinerorden, och redan under Birgittas egen lifstid hade denna ritual, kallad *cantus sororum* eller jungfru Maria örtogård, blifvit diktad och sammansatt af sierskans biktader och trogne följeslagare, den helige Petrus af Skeninge. En dylik ritual var i själfva verket ett stort religiöst poem, indeladt i lektier, hymner, antifoner, sekvenser o. s.

samt omfattande icke blott dygnets sju s. k. tider utan och veckans alla sju dagar. Att utföra denna lofsång till den heliga jungfruns ära var birgittinernunnornas främsta plikt.

Då klockan tvenne gånger ljudit i nunnornas soffhus, samlade sig alla systrarna och gingo i procession till klosterkyrkan, i hvilken de inträdde under det att munkarnas matutina ännu pågick. Nunnornas kor, där de skulle förrätta sin gudstjänst och där de nu togo plats, var dock ett annat än munkarnas, ty aldrig, icke ens under gudstjänsten, fingo de båda könen hafva någon beröring med hvarandra. Nunnekoret var därför beläget på en läktare, elfva alnar öfver kyrkogolfvet, och detta kor var ej mer än fyra alnar i höjd till hvalfvets början.

När de ordnat sig i koret, föllo de på knä och läste Pater noster och Gloria Patri, ända till dess att munkarna slutat sin gudstjänst. Därpå gaf den s. k. horistan (d. v. s. den syster, som ledde det hela) ett tecken, hvarpå nunnorna reste sig upp, gjorde kors-tecknet och vände sig mot altaret. Så börjades deras matutina, hvars olika delar jag här vill genomgå för att gifva en föreställning om den karakter en dylik klostergudstjänst hade; därvid vill jag dock öfversätta de latinska invokationerna. Horistan började: »Låt mig, o heliga jungfru, lofva dig», hvarpå kören svarade: »Gif mig kraft mot dina fiender». Efter att hafva läst Ave, sade horistan: »Herre, öppna mina läppar», hvartill kören svarade: »Och min mun skall förkunna din ära». Horistan fortsatte därpå: »O Gud, vänd ditt ansikte till mig», och kören svarade: »Herre, skynda dig till min hjälp». Därefter knäböjde hela jungfrukören, »ärandes den helga trefaldighet», och bad Gloria Patri, reste sig därefter ånyo upp och sjöng nu Halleluja.

Efter denna inledande del började det s. k. invitatoriet eller en inbjudan till lofsång. Detta invitatorium började med ett solo, som därefter upprepades af kören. Invitatoriet öfvergick sedan i Davids 94:de psalm, som sjöngs af en solist, hvilken vid vissa delar af psalmen afbröts af kören, som ånyo intonerade invitatoriet. Sedan man därefter sjungit den hymn, som var bestämd för dagens matutina, började den afdelning af gudstjänsten, som kallades nocturn. Denna bestod af tre psalmer, hvar och en åtföljd af sin antifon, eller en fritt diktad växelsång. Före psalmen sjöngs antifonen af en solist, efter af hela kören. Psalmen utfördes så, att de udda verserna sjöngos af en halfkör, de jämna af en annan. Efter en collecta (bön) vände sig därefter lectrix d. v. s. den nunna, som skulle

uppläsa de s. k. lektierna eller läsestyckena, till horistan och bad om hennes välsignelse. Horistan svarade att hon icke ägde makt att välsigna, men att hon bad jungfru Maria gifva sin välsignelse åt den bedjande. Därpå började lectrix att uppläsa de tre läsestycken, som hörde till denna del af gudstjänsten och hvilka voro hämtade ur den s. k. Änglahälsningen d. v. s. en uppenbarelse, som en ängel gifvit Birgitta. Hvarje lectio åtföljdes af ett s. k. responsorium d. v. s. en fritt diktad sång, sjungen af hela kören och afsedd att utgöra det lyriska komplementet till den prosaiska lektien. Efter en s. k. versikel, d. v. s. en kort sats, sjungen af en soloröst, började matutinans andra del eller laudes, som inleddes med horistans åkallan: »Herre, vänd ditt ansikte till mig». Efter invocationen följde fem psalmer, inledda och avslutade med en och samma antifon. Därpå kom en kort lektie, det s. k. capitulum, så en af hela kören sjungen hymn, sedan Zacharias lofsång, föregången af en antifon och efterföljd af en annan, därpå en bön, en här infogad antifon till den helga Birgitta samt en därmed förbunden collecta eller bön. Efteråt sjöngs en för hvarje dag olika välsignelse, hvarpå det hela avslutades med en bön.

Som man märker, var denna ritual ganska komplicerad samt fordrade sträng uppmärksamhet både af de ledande och af själfva kören. Särskildt bör skyldigheten att vid vissa tillfällen falla på knä, stå upp, åter falla på knä, vända sig mot altaret, göra kors-tecknet o. s. v. hafva varit ganska frestande på uppmärksamheten, ty dessa ställningar växlade nästan oupphörligt; så t. ex. skulle nunnorna sitta under nocturnens första psalm, stå under den andra, sitta under den tredje o. s. v. Under de långa lektierna fingo de väl sitta, men då systrarna — heter det — för dessa läsestyckens längd ofta varda gripna af sömn och lättja, så skola de stå upp, då responsorierna sjungas. Själfva sången fick för öfrigt alls icke vårdslösas; den skulle vara höfvisk, flärdlös, allvarlig och enfaldig, ej vara skrikig, ej använda tremulandon eller figurer, utan den skulle vittna om ödmjukhet och gudsfuktan. Orgelspel, som kunnat gifva denna gudstjänst en mera grann och pompös karakter, fick därför ej förekomma i klostret.

Då systrarna hade slutat sin matutina och aflägsnat sig ur kyrkan, inträdde munkarna för att börja sin s. k. prim, d. v. s. den första af dagens »småtider». Den nästa gudstjänsten eller den s. k. tersen skulle väl egentligen först hållas kl. 9, men af praktiska skäl nödgades man i Vadstena låta munkarna börja med denna

tidegård omedelbart efter det de slutat primen. Båda voro dock jämförelsevis korta. Efter tersens slut drogo sig munkarna tillbaka, och nunnorna inträdde i deras ställe samt började sin prim. Sedan denna slutat, vidtog omedelbart för dem en stor och viktig gudstjänst, nämligen den s. k. vårfrumässan, som icke tillhörde de sju s. k. dagliga tiderna och därför ej häller ingår i den egentliga birgittinerritualen eller Jungfru Mariæ örtagård. Äfven denna mässa var ganska komplicerad och fordrade stor uppmärksamhet af nunnorna, ehuru dessa naturligen icke kunde utföra den egentliga mässan, kommunionen, som förrättades af en prästvigd munk. När vårfrumässan utförts, aflägsnade sig prästen och nunnornas ters började omedelbart därefter. När denna slutat, vandrade nunnorna par om par till en nyuppkastad graf för att där påminna sig alltings förgänglighet. Vid grafven lästes psalmen De profundis, hvarefter de vände åter till kyrkan för att vara redo till nästa gudstjänst. Under tiden hade bröderna omedelbart efter avslutandet af systrarnas ters börjat sin tredje tidegård eller sexten, och när denna jämförelsevis korta gudstjänst slutat, voro nunnorna tillbaka i kyrkan, där nu de i sin ordning utförde sexten. Därpå var det åter munkarnas tur, ty nu vidtog *deras* stora mässa eller högmässan. Hvarje söndag ingick i denna mässa en predikan, som för nunnornas skull hölls på modersmålet. Visserligen är det en alldeles falsk uppfattning, att medeltidens predikningar alltid eller i regeln höllos på latin. En dylik orimlighet har den katolska kyrkan lika litet under medeltiden som i våra dagar låtit komma sig till last, och liksom nu voro äfven då predikningarna på landets språk. Men väl plägade man i munkklostren, där auditoriet ju var latinkunnigt, predika på latin. I Vadstena däremot, hvars innevånare till större delen voro kvinnor, var detta dock till intet gagn, och predikanten begagnade sig därför liksom då han talade till lekmän af modersmålet. I förbigående kan anmärkas, att Vadstenamunkarna voro synnerligen nitiska predikanter, och antalet af deras ännu bevarade predikningar är högst betydligt.

Efter högmässans slut började munkarna omedelbart sin fjärde tidegård eller non, och efter den utförde nunnorna samma gudstjänst. Först då denna lyktades, ringde bordsklockan. Enligt vanlig klostersed förrättades nonen vid den nionde timmen eller kl. 3, men det är tydligt att man i Vadstena blifvit färdig vida tidigare. I annat fall nödgas vi antaga, att klosterfolkets andakt oafbrutet fortgått i tolf timmar — från 3 på natten till 3 på middagen — hvil

ket onekligen blir en väl lång tid, i synnerhet om vi erinra oss, att de under hela denna tid ej fått njuta någon föda. Af åtskilliga skäl, på hvilka här vore för vidlyftigt att ingå, framgår ock, att man var färdig med nonen redan kl. 8 på morgonen och att den stora gudstjänstens olika afdelningar således blott varat i fyra å fem timmar — i hvarje fall en ganska ansträngande tid för de stackars munkarna och nunnorna, som ända sedan gårdagens kväll hvarken fått mat eller dryck.

* * *

Man hade därför all rätt att taga sig ett grundligt mål, och därtill hade man så mycket större anledning, som endast två måltider funnos — middag och aftonvard — och det i klosterregeln var strängeligen förbjudet att förtära något mellan dessa båda mål, hvarken vått eller torrt. Den tid, som var anslagen till dessa måltider eller en och en half å två timmar för hvarje, förefaller oss onekligen väl rundligt tillmätt, men som vi skola se, hade klosterfolket under måltiden äfven andra sysselsättningar än att äta och dricka.

Då klosterklockan ljudit, begåfvo sig munkarna till sitt refectorium, nunnorna till sitt. Om det sätt, på hvilket brödernas refectorium eller konventsstuga var inrättad, sakna vi närmare underrättelser, men däremot hafva vi en ganska noggrann beskrifning på systrarnas.

Då tidegården var lyktad, började priorissan att ringa i den klocka, som befann sig på klosterstugans tak. Från klockan hängde en sträng ned i själfva stugan framför det altare, som befann sig i rummets midt, och då priorissan ringde, skulle hon alltid vända sitt ansikte mot detta altare. Vid hvarje långväggssida befann sig ett bord med trettio platser, så att alla de sextio systrarna kunde få rum vid dessa två bord. Öfverst vid det högra bordet presiderade abbedissan, under det att priorissan intog den första platsen vid det vänstra. De öfriga nunnorna togo plats närmast dem, hvar och en efter sin ålder i klostret. Och abbedissan skulle icke äga rätt att gifva någon en bättre plats på grund af dennas höga börd eller af andra skäl. Likaså voro alla skyldiga att intaga sin måltid vid det gemensamma bordet, och det enda undantaget gjordes för de sjuka, somingo äta i sjukstugan. Efter några inledande ord af abbedissan började horistan att läsa vissa reglementerade böner. Därefter steg lectrix eller dagens föreläserska fram till läsepulten

och bad abbedissan välsigna maten, som nu inbars af de systrar, som förrättade denna veckotjänst.

Mat och dryck voro lika för alla, och hvar och en hade fått sig en lika stor portion eller proventa tilldelad; endast abbedissan fick en större proventa och bättre mat än de öfriga, och reglementet tillägger egendomligt nog, att om abbedissan ser någon syster, som ej är nöjd med den vanliga proventan utan behöfver mera eller icke gitter äta den mat, som sättes framför henne, så bör abbedissan skicka henne någon del af de rätter, som hon har framför sig, så att systemen däraf må äta sig mätt.

Måltiden var naturligen olika allt efter som det var fastedag eller ej, och fastedagarna voro ej få. Men å den andra sidan voro de ej stränga, och Brigitta själf uttalar sig i klosterregeln rörande denna punkt på ett sätt, som nästan kan sägas vara protestantiskt. »Mina heliga män — låter hon Kristus säga — tvingade icke sin lekamen, så att de hatade den, utan därför att de ville tygla den till den gudstjänst, till hvilken kroppen var skapad. Och icke tvingade de sig, därför att de genom ett dylikt tvång trodde sig värdiga att utan min nåd få mitt rike, ty om än människan hundrade gånger dråpe sin lekamen, blefve hon icke för den skull värdig att af egen förskyllan få mitt rike, så vida jag handlade mot henne efter min rättvisa. Därför är mig kärt och annammeligt, att människan sörjer för sin lekamens behof liksom för det ansträngda arbetsdjurets, så att hon förmår att förblifva i min tjänst.»

Enligt klosterregeln fingo munkarna och nunnorna fyra gånger i veckan äta kött, nämligen söndag, måndag, tisdag och torsdag; på onsdag och lördag serverades endast fisk och »hvit mat» och på fredagen — den strängaste fastedagen — endast fisk och grönsaker (men ej ost, smör eller dylikt). Såsom en särskild späkning kunde ock förekomma en fasta på vatten och bröd. Men äfven då skulle vattnet vara kokadt i bjugg eller korn, och ej var det klosterfolket förmenadt att äta äpplen, päron och nötter. Dock förtjänar att tilläggas, att utom dessa ordinarie fastedagar funnos en mängd andra mer eller mindre långvariga perioder, då klosterfolket nödgades iakttaga hel eller half fasta; så t. ex. hölls sträng fasta (d. v. s. på fisk och grönsaker) under hela adventen; från allhelgonadagen och till advent var halffasta (d. v. s. fasta på fisk och hvit mat).

Allt öfverflöd var i klosterregeln strängeligen förbjudet. »Tillgodosen därför — heter det — kroppens behof med måtta och skälighet. Nyttjen enahanda soppa, kål eller annan supanmat, och

afstån för Guds skull från flera; af kött eller fisk lofvas Eder att hafva två olika slag på bordet — är där mera, så afstån därifrån af kärlek till mig. Äten det bröd, som lägges framför Eder. Behöfven I mera, så bedjen Eder mästare därom i mitt namn».

Den ordinarie matsedeln vid middagen var följande: hvarje dag i veckan ett halft skålpund bröd och ett salustop öl eller vin. Söndagen och torsdagen köttsoppa eller fruktsoppa, dessutom ett stycke färskt eller saltadt kött samt ett stort stycke stekt kött. Om måndagen och tisdagen serverades kål eller något dylikt samt två portioner kokadt kött. Under den lättare fastan, d. v. s. på onsdagar och lördagar, fick hvar och en två portioner fisk, smör, ägg, ost eller annat dylikt. Under den strängare fastan serverades tvenne soppor, så att den, som ej blef mätt af den ena, fick hjälpa till med den andra. Dessutom fick man två portioner färsk och en portion saltad fisk samt äpplen eller annan frukt. Bröd och öl eller vin utdelades äfven då i vanliga portioner.

Medeltiden hade i allmänhet smak för starka kryddor, men dessa ansågos som en läckerhet, och Birgitta varnar särskildt för dem. »Ej må», säger hon, »de, som i klostret äro, idkeliga nyttja peppar eller kummin eller sådana kryddor, utan sådana vanliga örter, som jorden bär, där de bo.» I verkligheten tyckas dock dessa föreskrifter icke så litet hafva öfverskridits, och åtskilliga notiser hän-tyda på att man i Vadstena satte värde på ett godt bord, dock efter medeltidens mera bastanta kulinariska smak. Så t. ex. hafva vi från 1466 en räkning, som bl. a. visar, att bruket af peppar ej var alldeles aflyst i klostret. Item — skrifver gårdsmästarn Arvid Jons-son — »köpte jag i Stockholm första veckan i fastan 4 pund pep-par för 20 öre svenska; för 6 pund fikon gaf jag åtta örtugar och två penningar i Stockholm; 9 öre för 8 pund ris; för 2 pund pep-parkummin gaf jag 2 öre; för $\frac{1}{2}$ tunna lax i Stockholm 17 öre; gaf jag $15\frac{1}{2}$ mark svenskt i Stockholm för tre tunnor skånsk sill; 2 mark för $\frac{1}{2}$ tunna nejönögon, som kom till klostret; 5 mark svenska för ett skeppund finska gäddor.» Vidare finner man, att han köpt $\frac{1}{2}$ tunna olja, 3 askar honung på ett ställe och 4 på ett annat o. s. v. Man visste också godt hvarifrån de bästa varorna kommo; så t. ex. stadgades, att det korn, som kom från Uppland, skulle särskildt »gömmas till systrarnas och brödernas behof». Likaså skulle af råg, mjöl, smör, fläsk och fisk det bästa först aftagas till konventets eget kosthåll och ej utlämnas till hjonagården (d. v. s. tjänstepersonalen).

Vi hafva därför all anledning att antaga, att man i det hela lefde ganska godt i klostret, och onekligen låg det mycken sanning i Olavus Petris bäska ord: »och när man granneliga tillser, är det en underlig fasta, som man håller nu för fasta, förty man håller sig från kött och smör etc. och slår sig full med allehanda fisk, så att kroppen får sin fyllest såväl om fastedagar som andra dagar.» Likväl tror jag, att man har orätt, så vida man påstår, att något särskildt utsväfvande och yppigt lif fördes i de svenska klostren. Af naturen voro icke våra förfäder anlagda för asketism, kanske snarare för råa utsväfningar i mat och dryck, men för söderns mera förfinade njutningslif saknade man sinne. Måltiderna i Vadstena voro därför helt visst ej några glada festmåltider, utan endast afsedda att gifva det ganska strängt sysselsatta klosterfolket en stadig och välbehöflig näring. Karakteristisk för dessa klostermåltider var vidare den absoluta tystnad, som under dem härskade. Och här hafva vi kommit fram till det stadgande, som kanske kändes hårdast för de stackars systrarna. Under hela morgongudstjänsten ända till Vårfrumässans afslutande fingo de ej säga ett enda ord. Efter denna var det dem tillåtet att mellan de återstående tidegärderna växla några ord i religiösa ämnen, men löje och fåfängeligt tal voro strängt förbjudna. Vid bordet fick ingen yttra ett enda ord. Om någon nödgades att bedja om något, skulle detta ske med tecken eller med en öronhviskning. Endast abbedissan eller priorissan hade så till vida rätt att tala, att de, om de så ville, kunde få yttra något hugnesamt med anledning af det stycke, som under måltiden förelästs för nunnorna. Efter middagens slut och till aftonsångens början var det väl tillåtet att tala, men endast i de rum, som kallades auditoria och som befunno sig mellan kyrkan och refectoriet. I kyrkan, refectoriet, trädgården eller badstugan fingo inga samtal föras, och om någon släkting eller annan världslig person önskade att tala med en nunna, kräfdes därtill för det första abbedissans tillstånd, och för det andra skulle alltid tvenne andra systrar vara närvarande vid detta samtal och åhöra det. Slutligen fingo de talande blott meddela sig med hvarandra genom ett järngaller. Vid arbetet på eftermiddagen fingo nunnorna endast samtala med låg röst, och vid kvällsmåltiden samt i sofrummet var absolut tystnad påbudnen.

I stället för samtal sysselsatte man sig under måltiden med läsning. I tur och ordning fick en nunna tjänstgöra såsom lectrix eller föreläserska, och denna läsning pågick under hela måltiden. I följd däraf fick också lectrix äta efter de öfriga tillsammans med

de systrar, som passat upp vid bordet. De arbeten, som på detta sätt förelästes, voro legender och uppbyggelseskrifter, och troligt är, att den allra största delen af vår svenska medeltidslitteratur tillkommit just i syfte att tjäna de icke latinkunniga nunnorna till bordsläsning. I flera arbeten finnes detta särskildt angifvet, så t. ex. i en handskrift, hvares innehåll är lånadt från Gamla och Nya testamentet, från legender, postillor, Bonaventuras betraktelser, Mechtilds och Birgittas uppenbarelser m. m. På sid. 23 står t. ex.: »Detta skall läsas till bords på palmsöndagen», på sid. 25: »detta skall läsas från bord om palmsöndagen om middagen»; sid. 26: »detta skall läsas till bords om palmsöndagen om kvällen» o. s. v.

Under läsningen gaf abbedissan vid tre olika tillfällen ett tecken åt föreläserskan att för en stund upphöra med läsningen. Detta tecken gafs antingen med en klocka eller med ett slag med knifven mot bordet, och då skullé nunnorna sluta upp att äta samt höfviskt lyfta upp sina händer och bedja tre Ave Maria. Det tredje tecknet angaf att måltiden var slut. Några böner lästes då, abbedissan lät hopsamla den öfverblifna maten för att utdela denna åt de fattiga, och därpå stego nunnorna upp samt begäfvo sig i procession till kyrkan, där Gratias lästes.

Därmed var dagens första del avslutad och den andra började.

Från kyrkan begäfvo nunnorna sig par om par till auditoriet, där de en stund hade rätt att fritt samtala med hvarandra. Sömn efter middagen tilläts blott mellan påsk och helga Korsdag; eljes var hela denna tid anslagen till klostrets mera världsliga arbete, som naturligen var olika för munkar och nunnor. De tretton munkar, som voro präster, hade antagligen fullt upp att göra med att utföra de själamässor, som klostret åtagit sig och på hvilkas ordentliga fullgörande ju klostrets ekonomi till en icke ringa del hvilade; det var ju tack vare dem, som Vadstena så ofta ihågkoms i den tidens testamenten. Men dessutom hade de äfven andra göromål. Såsom jag förut nämnt, afsände och mottog klostret en stor mängd bref. De mottagna brefven infördes i det välskötta arkivet samt afskrefvos i klostrets ännu förvarade kopieböcker, i hvilka äfven de utgående skrivelserna infördes. Vidare hade munkarna sitt bibliotek eller sin »rustkammare», som man älskade att kalla detta rum, hvarifrån de andliga vapnen hämtades.

Detta bibliotek, hvares spillror nu finnas i Upsala, var säkert Sveriges och troligen nordens förnämsta medeltidsbibliotek, och böckernas antal tyckas hafva uppgått till vid pass 1,400 band. De

flesta af dessa hafva utan allt tvifvel tillkommit i själfva klostret genom munkarnas och nunnornas afskrifvarflit, och efter allt att döma var biblioteket ordnad med stor omsorg. Hvarje bok hade sitt särskilda nummer, som angaf dess plats, ett nummer för skåpet, ett för hyllan och ett för platsen på hyllbrädet. På bokens utstyrel användes ofta stor flit, och den sirliga, präntade stil, som återfinnes i flera af dessa handskrifter, kan än i dag uppväcka vår beundran för klosterfolkets flit. På en dylik konst satte man också pris, och diariet anmärker ofta, att den eller den brodern eller systemen var en god »skrifvare». I regeln begagnades böckerna blott i biblioteket, men bröder, som behöfde större ro för att utarbeta sina predikningar, fingo dock lof att i sina enskilda celler taga in några handskrifter för att där i lugn studera dem. Dessa bokskatter tyckas hafva varit munkarna mycket kära, och i klostrets diarium finnes en särskild uppmaning ställd till bibliotekets vårdare att vid krig eller annan hotande fara genast flytta boksamlingen till ett hemligt hvalf, hvars läge angifves.

De åtta lekbröderna fingo sig tilldelade andra mera praktiska sysselsättningar såsom att biträda i stekarhuset, passa upp vid bordet, tjänstgöra som portvaktare m. m.

Systrarnas sysselsättningar voro ännu mångfaldigare, och en stor del af dem hade särskilda ämbeten, till hvilka de utsågos för hvarje vecka. En del af dessa hade afseende på kyrkosången. Främst bland dem, som härvid funktionerade, stod horistan, hvilken ledde det hela; dessutom funnos tvenne försångerskor, den ena kallad cantrix, den andra succentrix, hvar och en anförare för en halfkör; vidare tvänne s. k. versiculariæ och en lectrix. Åtminstone under äldre tider tyckas vissa sångtimmar hafva ingått i eftermiddagens arbetsplan, och diariet nämner flera skickliga sånglärare.

Andra ämbeten voro: en sjuksköterska eller infirmaria, som gjorde tjänst i nunneklostrets båda sjukhus, af hvilka det ena var afsedt för dem, som voro svårt sjuka, det andra, det s. k. sommarhuset, för konvalescenter. Infirmarian var skyldig att tända upp ljus för de sjuka, göra upp eld, hämta mat åt dem, två deras fötter, bädda och ansa deras sängar samt öfver hufvud stå dem bi. Vidare funnos tvenne veckosystrar, som skulle passa upp vid bordet, tvenne, som skulle hålla vakt vid »världsporten», och en, som tjänstgjorde vid »brödernas taluport», två »penningesystrar», som hade vård om klosterkassan, två »visthussystrar», som skulle hafva tillsyn öfver klostrets matförråd, två »källarsystrar», som hade hand om källaren

med ölet och vinet, fyra »sacristæ», som skulle hafva inseendet öfver mässkläder och altarskrud, två systrar, som hade vården om nunnornas trädgård, och slutligen ett obestämdt antal systrar, som skulle sy och laga nunnornas samt brödernas gångkläder.

Som man ser, var det ingen brist på olika sysslor, men dels torde flera af dessa ej hafva upptagit vederbörande nunnors hela tid, dels funnos åtskilliga andra systrar, som icke under veckan hade någon speciell uppgift. Men äfven för dessa var arbete anordnad.

»Emedan — heter det — alla tider skola användas till Guds heder, goda gärningar och gudligt arbete, så skola ock systrarna vara verksamma hela den tid de ej sysselsätta sig med Guds lof i sång eller läsning. Då skola de ägna sig åt handarbete, och såsom de tjänat Gud med munnen, så skola de ock tjäna honom med andra lemmar.» Då de hade läst gratias i kyrkan omedelbart efter middagens slut, hade de begifvit sig till auditoriet. Efter en stund infann abbedissan sig där och hälsade de församlade med ett »benedicite», hvilket var ett tecken för dem, att nu skulle arbetet börja. »Då — heter det — gånge hvar syster till sitt arbete, till dess att det första gången ringer till aftonsång. Men de systrar, som kunna skrifva, skola gå till att skrifva, de som skola kontroll-läsa, gånge att rätta böckerna, andra systrar, som kunna sömma och brodera eller förfärdiga altarkläden, gånge till sin gärning, likaså de systrar, som skola skära och sömma brödernas och systrarnas kläder.» Åter andra fingo reda vadmal, spinna eller väfva. Ingen syster, utom de sjuka, fick ursaka sig för dylikt handarbete.

Detta handarbete utfördes i en särskild byggnad med stora, ljusa fönster och bekväma stolar, men för abbedissan var en högre, särskild stol vid ena ändan af rummet, så att hon från denna kunde öfvervaka arbetets gång. För att upprätthålla ordningen utsågos tre eller fyra systrar till custodes ordinis eller ordningskvinnor. Dessa hade särskildt att uppmärksamma, om någon talade med för hög röst, begagnade några ohöfviska ord o. d., i hvilket fall den brottsliga genast straffades på så sätt, att hon fick falla på knä och läsa Pater noster och Ave Maria.

Hvarje lördag inspekterade abbedissan deras arbete.

Bland de sysselsättningar, till hvilka eftermiddagen kunde användas, hörde ock bad. Sjuka fingo bada så ofta de önskade, men friska blott en gång i månaden eller hvar fjortonde dag. Detta är onekligen icke ofta, men vi böra därvid erinra oss, att för den asketiska

världsåskådningen var kroppens vård och renlighet rent af af ondo, och legendarierna sakna alls icke helgon, hvilkas främsta förtjänst tyckes hafva bestått i deras förakt för vanlig, världslig snygghet. I Vadstena var man i detta, liksom i andra fall, tydligen ganska liberal.

På eftermiddagen, den dag abbedissan ansåg lämplig, hölls och kapitel, då ransakning företogs rörande alla öfverträdelser af klosterregeln. Straffen voro mer eller mindre stränga, men de flesta förseelserna tyckas hafva bestått i prat samt skvaller i »världsporten». I lindrigare fall straffades nunnorna med förmaning, läsning och fasta. I svårare fall fingo unga systrar, d. v. s. sådana som voro under 24 år, smaka riset, dock ej mer än fem slag. Särskildt genstridiga, sådana som sände kärleksbref till världsligt folk, som grepos, då de ville klättra öfver klostermuren, och dylika svårare förbryterskor lades i »mörkastugan» eller klostrets fängelse.

Eftermiddagen, eller de sex timmarna mellan kl. 10 f. m. och 4 e. m., var således ganska rik på sysselsättningar för klosterfolket. Klockan 4 ljud emellertid vesperklockan, således tidigare än i utlandet, där vespern inföll först klockan 6. Vid den första ringningen slutade arbetet upp, och de nunnor, som det önskade, kunde då få begifva sig till konventsstugan att dricka. Vid den andra ringningen begåfvo sig alla till kyrkan att förrätta aftonsången eller vespern, näst matutinan den största och viktigaste af dygnets tider. Efter aftonsångens slut vidtog kvällsmåltiden af ungefärligen samma längd som middagen och med ungefär samma rätter. Äfven nu försiggick måltiden under tystnad, medan man lyssnade till föreläserskans föredrag. Under fastan var kvällsmåltiden dock ersatt blott af en aftondryck, under hvilken systrarna likaledes fingo sitta tysta vid sina kannor.

Munkarnas och nunnornas dormitorier voro så till vida olika, att munkarna fingo sofva hvar och en i sin cell, under det att alla nunnor, som icke voro sjuka, tillbringade natten i en gemensam sofsal, det s. k. dormitoriet, ty ingen af dem, utom abbedissan, fick hafva någon egen cell. Det enda »egna» de fingo hafva var ett litet skrin, hvilket abbedissan dock ofta skulle ransaka. Sängen bestod af enkla bräder, sammanfogade med spikar, och några bolster fingo ej finnas, utan blott halm, hvaröfver ett björnskinn eller ett tjockt vadmalskläde var kastadt. Såsom täcke fingo de begagna en vadmalsfilt och en ria (d. v. s. ett groft täcke af häst- eller nöthår) samt om vintern dessutom ett fårskinn — hvilket väl kunde behövas,

då sofrummet tyckes både hafva saknat glasfönster och varit oeldadt. För öfrigt lågo de i sina nattkjortlar med bälte och dok, och om någon ville behålla kåpan med kapuschongen, skulle detta ej förmenas henne.

En natt i ett dylikt dormitorium, där 60 personer lågo, kan ej gärna hafva varit synnerligen angenäm, och ett af obehagen antydes i följande humana föreskrift: »hafver någon syster allt för stark hosta, uppstötningar, snarkande eller orolig låt i sömnen, då må ett annat rum anvisas åt henne att sofva i, att ej de andra må hafva oro af henne.»

Kl. 8 på kvällen var allt tyst. Vaktsysstrarna gjorde en sista rond i klostret, sågo till att portar och dörrar voro väl låsta, att all eld var utsläckt o. s. v., och därpå skyndade äfven de sig till dormitoriet, den vakthafvande systemen läste till dörren, och dagen i Vadstena var till ända.

Henrik Schück.

Från hafvet.

För dig, som i höstkväll sitter vid den lugna, varma hården fjärran från hafvets brus, för dig, som kanske knappast har sett mitt haf, vill jag tala om det, ty du vet nog icke du, huru mycket det gömmer vid sin barm. Och ser du, jag ville så gärna, att du skulle skänka det en tanke, om du ock icke kan betrakta det med samma känslor som jag. Icke kan jag beskrifva det fullkomligt, ty det är på det hela taget obeskrifligt, men några bilder därifrån kan jag gifva dig, om du vill följa mig.

Följ mig då en höstafton på farleden som går till den stora sjöstaden på västkusten! Du behöfver icke vara rädd. Vi kunna sätta oss på en bekväm ångare, och hafvet är vid godt lynne. Det tycker ibland om att ligga stilla och dåsa och låta sig smekas af månstrålarna. Lustigt finner det då att visa sina egna blänkande skatter. Det vill liksom Hobergsgubben ingalunda vara den sämste. Ser du icke hur det glänser och gnistrar på ytan! Och där propellern har arbetat, har bildats en hel fåra af det renaste silfver. Men — jag vill varna dig — titta inte för länge dit, och rör framför allt icke vid skatterna, om de ock mångdubblas därvid! Ty det

är häxsilfver det där, du! Det går en sägen, att den som betraktar det länge, han tjuvas af det, såsom fågeln säges göra af ormögon. Han kan för sitt lif icke stå emot utan vill mot djupet för att få än mera af det, och då trycker hafvet honom i sin famn, och den, som har kommit i den famnen, han sliter sig sällan därur.

Vänd i stället dina blickar mot det där ljuset på höger sida, det som tittar fram där borta liksom ett varnande öga! Det är så ock. Hafvets son vet det, han. Han är det mången tack skyldig. Han såg det ofta i storm och mörker, när han kommit på vilse stråt, plötsligt glimta fram såsom en kärleksfull moders öga, som vill visa sonen den rätta leden. Han följde det och kom säkert in i hamn. Se hur fast den lilla fyren tyckes stå, ändock den hvilat på ett skär, icke mycket större än din salong. Där finns ett boningshus också, men därmed är utrymmet slut. Det bor således människor där! Ja visst, en fyrmästare med sin familj. Det är han som skall vaka öfver att det där ledande ljuset icke sviker och som därigenom har tusendes lif i sin hand. »Huru kunna människor lefva här år efter år?» tycker jag mig höra dig utropa. Å ja, det känns väl kusligt nog, när sjön går hvit och vråker upp mot rutorna, när det kokar och fräser i djupet som i en stor jättetryta, och när stormen rycker i alla fogar och i hvarje stund hotar att störta alltsamman som korthus samt fyller luften med vilda jämmer-skrän. Då händer det också att alla göra sig färdiga till uppbrott. Snipan ligger förtöjd utanför trappan, klar till användning. Det är ju bättre göra ett försök att nå land med den än stanna kvar med utsikten att krossas under husets spillror.

Men gör ett besök i fyrmästarbostället nu. Är det dessa glada människor du har beklagat? Icke ser han beklagansvärd ut, den kraftfulle, käcke mannen, han, mästerskytten, som håller på att putsa sin bössa, och inte heller hon, som leende trampar sin symaskin, leende åt ett par putslustiga tultingar vid hennes sida. Hur de kunna se så förnöjda ut? Jo, ser du, det är med dem som med modern, när hon trycker det leende barnet i sina armar, hon glömmet den smärta, som det förorsakat henne. När hafvet, deras stora barn, ligger så här lugnt och fredligt, förgäta de den kvalfulla natten, då det var fråga om lif och död.

Men spørjer du dem, kan du nog få veta åtskilligt om hvad som händt i nattens mörker.

De kunna tala om en natt, då hafvet var som vredast, när det ena nödskottet efter det andra trängde genom stormen och den

modige mannen därinne med fasa inväntade gryningen för att upptäcka hvar hans hjälp hade behöfts, den hjälp, som han icke kunde lämna. Hvad han såg den morgonen! En masttopp som stack upp ur vattnet här, en andra, en tredje, och där borta tvärs öfver skäret en stolt skonert bräckt på midten — en trasig segelduk vinkande ett sista farväl. Hvad som mer hade händt, det talade icke hafvet om, där det låg vällustigt pustande efter väl förrättadt arbete. Men längre fram spordes det, att många blifvit änkor och faderlösa i den natten, dessa som under de timmarna ångestfullt bådo för hafvets arbetare.

icke alltid drifver dock hafvet sitt spel på det sättet. Det gitter stundom icke att anstränga sig så våldsamt. Men tro det icke just då! Det ser så makligt och tryggt ut, men det är endast ytan det. Den erfarne sjömannen fruktar det då kanske mer än någonsin, ty han vet att det bor svek där nere. Det lyster icke jätten att själf röra på sig. Han sänder då i stället ut misten, hafvets onde ande, att bedrifva sitt otyg. Hon sväfvat fram och tillbaka öfver hafvet, förföriskt lekande med sina dunkla slöjor. Hon vill fånga och hon slutar ej heller förrän hon snärjt allt och alla. De se så lätta och luftiga ut, hennes garn, och ändå, hur pustar och stönar icke ångaren liksom i ångest för att komma ur dem! Och sjömannens bröst höjer och sänker sig med korta mellanrum för att lyfta af den pressande tyngden. En känsla af äckel och leda bemäktigar sig honom och gör honom nästan vanmäktig. Förgäfvets spanar han då efter ledstjärnan, vår lilla fyr. Äfven den är fördunklad. I stället hör han från det hållet med korta afbrott en dof klockringning. Hu, det liknar begrafningsklockor. Du skall veta att hafvets käcke son är vidskeplig. Och inte är det så underligt. Det händer där ute så mycket som kan göra den modigaste feg.

Vid ett sådant tillfälle arbetade två fartyg med feberaktig brådska för att nå hemmet. Oaktadt onda aningar ville insmyga sig hos sjömännen — en sjöman säges alltid hafva varsel — märktes dock ett undertryckt jubel i rösterna ombord. Vet du, som törhända aldrig varit borta från ditt hem, hvad ordet hem innebär för en sjöman? Det innefattar för honom fader, moder, syskon, hjärtevän — hans fagreste, renaste drömmars eden. Det ordet uppehöll hans krafter i stormen, värmdde honom, då han trampade däcket i den ensliga nattvakten, och den uppflammande tanken på hemmet och en bedjande moders sista framhvisade ord räddade honom

ofta i den stund, då han var nära att lida skeppsbrott på allt det bästa inom honom, barnatro och barnadygd. Och nu var han nära detta hem. Några timmar och sen —

Då hörde innevånarna på det lilla skäret ett doft brak, och efter en stund af andlös väntan förnams från två håll ett häftigt skvalpande, och så var allt tyst. De båda hemvändande fartygen hade i mörkret ränt på hvarandra. Med en stor läcka i det enas bog och en likadan i det andras sida hade de skilts åt och af farten hållits uppe en stund, nog lång för sjömännen att lossa skeppsbåtarna och kasta sig i dem. Hunna ett stycke, hörde också de det där skvalpandet och förstodo, att i den stunden förlorade de för alltid det som under månader, ja år för dem varit ett andra hem.

Och hvad hade icke detta tagit med sig dit ned i djupet! Alla de skatter, som den store gossen efter hand hade samlat ihop till de kära därhemma. Sjöskumspipan till far, den präktiga bordduken med finaste inväfda silkesrosor till mor, undret, den rörliga dockan afsedd åt en liten skälm, som rakt inte ville släppa store bror, när han skulle gifva sig ut på den här långturen, och albumet sen, där han skulle tiggas plats för sin bild midt emot ett par kära blå ögon, han visste nog hvem de tillhörde. Hur barnsligt glad hade han icke gått från butik till butik, valt och köpt och sedan smågrolande burit allt till sin kista, där han packade ner det så varligt, som om han handskats med lefvande varelser. Och sedan hade ofta en valkig hand smekande farit däröfver. Ty se, det finns bland alla människor inga, hos hvilka barnet sitter så fast som hos sjömännen. En sjöman må blifva hur manlig och befallande, ja hur rå som helst, så skall du likväl hos honom ända in i den grånade åldern finna en skynt af pojakens enkelhet och trovärdighet. Och liksom barnet icke riktigt kan knyta handen till om sina små tillhörigheter, så kan icke heller han. Han måste gifva af det lilla han har, det är ett lifsbehof. Men hvad skulle han nu gifva, sedan hafvet tagit allt! För några timmar sedan rik och lycklig som sagans prins, står han nu utblottad på ett kalt, ogästvänligt skär ett stycke från hemmet. Som en tiggare måste han söka upp detta. Icke en klagan höres dock. Nej, hur skulle en sådan kunna bana sig väg, när den kväfda snyftningen snör ihop hans strupe? Grymma, giriga, omättligen haf!

Om jag icke har några gladare bilder från hafvet? Jo, kom med dit ut vid dagsljus, så ter det sig kanske ljusare där ock.

Kan du se de båda smäckra båtarna därute, som tyckas flyga

genom vattnet? Den ena har en röd rand i storseglet, på den andras segel kunna goda ögon skönja ett namn. Det är lotsbåtar från två närliggande lotsstationer. Båda styra färden mot ett gemensamt mål, en ångare, som söker hamn. Se, hur läsidan af båtarna pressas mot vattnet genom seglens tryck! Knappt en linje är den från dessa. Men så äro också alla segel tillsatta. Djärft klyfva de spetsiga förarna vågorna. Vildt, rasande vildt går det framåt, men lustigt, hej så lustigt och käckt! Med glänsande ögon, spända nerver och muskler sitter lotsen där och håller med van hand i rorkulten. Och båten, hans viljas lydiga verktyg, känner hans minsta ryckning, vänder, ilar framåt, vänder åter och griper så liksom nytt tag för att vinna igen det förlorade. En kaskad af salta vattendroppar stänker stundom öfver rorsmannen. Men icke har han tid att tänka på det nu, när så mycket står på spel. Han kämpar denna gång icke blott för plikten utan också för äran, äran att vara den förste, som når målet. Med växlande hopp nalkas han detta. Skall han vinna eller tappa? Han förfirar sig icke men vågar knappt draga andan. Nu har han vunnit en bit på sin medtäflare, och inom kort stryker hans båt smidigt och mjukt intill ångarens sida. Han har segrat. Med ett vigt språng är han uppför lejdaren, och i nästa minut står han vid ratten stolt som en kung och styr ångaren med stadig hand förbi grund och skär in i hamn.

Och rinner det icke kungablod i hans och hans bröders ådror? Moder Svea, dina vikingasöner ha ej vansläktats. Det gamla lynnets art finnes ännu hos dem, och det finns där förädladt och styrdt af pliktens lagar. Var trygg, om ofärd hotar och det mörknar i nord! Barnen vid dina kuster skola stå sida vid sida och bilda omkring dig en levande skyddsmur och, om så skulle fordras, det Gud förbjude, falla med dig.

Men du har fått nog af bilder från hafvet. Och dessa hafva förhända icke lockat dig till att göra dess närmare bekantskap. Så beder jag dig ändå: kom själf och lär känna det! Jag törs säga, att du icke skall förlora därpå. Ty det är så vidunderligt härligt, stort och fritt, det fostrar mod och dådkraft och föder tankar, evighetstankar, ty »uti djupet bor som uti himlen Gud.»

Borealis.

Litteratur.

Boken om Lille-bror. Ett äktenskaps roman af *Gustaf af Geijerstam*.

Låt oss börja med att det här gäller en bok som haft en storartad succès. Vår i fråga om böcker så föga köplystna allmänhet har kastat sig öfver denna äktenskapsroman med en begärlighet, som inom en otroligt kort tid nödvändiggjort tryckningen af det ena »tusendet» efter det andra.

Nu frågar man: hvari ligger hemligheten i denna enastående framgång? Hvilka medel har förf. använt för att i vår blaserade, sensationshungriga tid träffa den stora hopens smak? Hvilket är det spännande ämne, som så kunnat fångsla uppmärksamheten hos en läsekrets, som omfattar så godt som hela den bildade delen af vårt folk? Jag tänker mig att dylika frågor har mer än en läsare framställt, innan han fördjupade sig i denna i en hast så berömd blifna bok.

Och hvad är det han möter på dessa blad? En den enklaste skildring af tvenne människors äktenskapliga samlif. Berättelsen om ett litet barn, som föddes, lefde och dog likt en blomma om våren, och så historien om en moder, som bruten af sorg inom kort själf följer sin älskling i grafven. Detta är allt. — Icke en händelse, knappast en episod som skulle kunna relateras, ifall någon ifrågasatte att få en beskrifning på hvad boken handlar om. De flesta människors lif har att uppvisa rikare stoff till en roman än hvad denna innehåller. Detta hvad de rent yttre tilldragelserna vidkommer.

Det är ej heller fråga om starka inre slitningar i detta sällsynt harmoniska och lyckliga äktenskap. Med en aldrig svikande kärlek och tillit hålla de fast vid hvarandra dessa makar, och åtminstone hvad henne beträffar, med en hängifvenhet och beundran utan gräns. Aldrig en skymt af tvifvel eller missförstånd uppstår mellan dem, det förekommer icke någon »tredje», hvars ingripande verkar ödesdigert på deras äktenskapsförhållande. Den enda skugga, som kastas på denna af så mycket ljus omsträlade bild, är den som hotar alla jordiska förbindelser, den som förr eller senare skall med sitt ogenomträngliga mörker skilja make från maka, barn från föräldrar, vän från vän, den store åtskiljaren men äfven den store förenaren — döden.

I alla dessa negationer, i allt det man *icke* finner i »Boken om Lille-bror» ligger, enligt min mening, just det positiva som boken äger och hemligheten i dess dragningskraft. Livvets tragik, skapad icke af lifsförhållandena, utan af det tragiska i lifvet själf. Det är detta förf. med en gripande, nästan beklämmande sanningskärlek ställer framför oss. Och hur går han tillväga? Han öppnar på vid gafvel dörrarna till det hemlighetsfulla rum, där en människas allra

innersta jag dvaljes, det som vanligen skyggt undandrar sig profana blickar, ja, dit ofta ingen, ej ens den närmaste kan intränga. Man får en inblick i det sammansatta maskineri, hvaraf en känslomänniskas tankelif består, man ser hur kuggarna däri konstrikt och följdriktigt gripa in i ej blott det egna ödet utan äfven i en annans öde. Och under allt detta har man en känsla af att förlåten dragits undan för ett heligt rum, och det är som en profanation man begår då man beträder det. Så inträngande har förf. skildrat hvarje den minsta skiftning i sin och sin hustrus inre förhållanden, att man liksom känner ett slags blygsel öfver att mot sin vilja ha lyssnat till en bekännelse af dessa deras intimaste hjärteangelägenheter. Men det är detta intensivt personliga tycke som utgör bokens styrka, och det är däri man utan tvifvel har att söka förklaringsgrunden till det mäktiga intrycket den utöfvat.

»Lille-bror» har gett boken sitt namn och den lilles enkla lefnadssaga är tecknad med en rörande pietet för det vackra minne hans korta vandring på jorden efterlämnat. Men egentligen är det historien om en hustru och en moder boken handlar om. Vi få däri lära känna en kvinna danad af så fint stoff, att jordelivets hårda stötar förr eller senare måste fälla henne till marken. Hon har egentligen aldrig haft några rötter i verklighetens värld, och när den spindelväfsfina tråd brister, som är det enda starka band som håller henne kvar här nere — när hennes lille gosse dör — då lyfter hennes ande sina vingar till flykt och äfven hon blir blott ett minne, öfver hvilket maken nu rest en bestående grafvård i den underbart fina och vemodigt stämmningsrika »Boken om Lille-bror».

L. D.

* * *

Pampan. Berättelse af *Jane Germandt-Claine*.

Fru Claine hör inte till de tillmötesgående och gemytliga författare, som vid första sammanträffandet inviga läsaren i sitt förtroende och omsorgsfullt sträfva att för honom underlätta uppfattningen af deras innersta väsen. Hon är på visst sätt svårtillgängligare än de flesta. Hon kan taga en till fånga med sin snärjande, smekande, brännande stil och fascinera en vid randen af de dunkla stämmningsdjup, som locka mellan raderna i hennes noveller. Men under det tidigaste skedet af bekantskapen ängslas man i otrygghet, det är som ginge man emellan fällor och som om en erfaren och smått maliciöst ironisk blick följde ens tafatt försiktiga vandring.

Men denna förskrämming löses upp, man känner sig trygg igen och hemma midt i »det främmande landet». Ironin blir inte längre maliciös utan skälmaktigt gäckande och blidt öfverseende. Man märker, att den inte riktas mot läsaren utan att den vill taga en med och leda en vid handen på stigar, där man lugnt kan följa.

Det är en stark och värmande hemkänsla som strömmar emot oss ur denna skenbart kosmopolitiska men vid fosterlandet så inner-

ligt fästade landsflyktings böcker. Det nordiska kynnet med sin ljusa ärlighet, sitt vemodiga allvar och sin öppna rättrådighet uppröres och förbittras vid mötet med och kampen mot det fladdrande sydamerikanska lättsinnet och den fräcka materialismen. Allt därborta, ända till naturen med dess fasta, afrundade och avslutade konturer, blir förhatligt för nordbons veka och efter blånande perspektiv trånande sinne.

»Pampan» har fått ett påfallande tycke af en polemisk uppgörelse med det land, där förf. en längre tid har vantrifts och som hon nyss lämnat. Berättelsens fabel bleknar bort och vinner endast ett sekundärt intresse vid sidan af den kraftiga och lifligt färglagda skildringen af argentinska förhållanden och argentinsk kultur. Den nobla indignationen mot allt det oäkta och trasgranna och vulgära, som kännetecknar denna säregna afart af civilisation, rycker oss med och fångslar våra hjärtan starkare än det lifsöde, hvars trista förlopp och tragiska afslutning något väl blekt och antydande berättas. Det som synes mig lyckligast funnet och genomfördt i karakteriseringsväg är det för litet hvar igenkänliga porträttet af den icke alltför djupt anlagde svensken, som så bedröfligt sydamerikaniserats och blifvit en typ för dessa många rotlösa emigranter, som byta skinn och själ vid doften från det nya landets köttgrytor.

Men förf. är, som sagdt, icke af den sorten, och det hemkärlekens patos, som bildar denna berättelses ledmotiv, gör henne kärare för oss än de granna och bländande exotiska målningar, i hvilka hon äfvenledes är mästare.

K. J.

* * *

Mansstudier af Victor Hugo Wickström.

När herr Wickström skref sina *Kvinnostudier*, föreställer jag mig, att »ungkarlen» satte sig ned med cigarretten i ena mungipan och ett belåtet småmysande i den andra: »Det skall bli riktigt trefligt att få ge på fruntimren». Men när han skref parallellarbetet öfver mannen, var det med mycket mera sorgbundet allvar än humor och satir, och kanske cigarren var med men knappast leendet. Och hvarför? En ung skribent i våra dagar — sans comparaison, snälla herr Wickström — sade om sina egna ej så alldeles vällyckade erotiska dikter, att man aldrig kan skriva lätt om det man känner bäst till. Han sade det skämtande, ty han var ganska nyförlofvad, men ligger det inte i själfva verket rätt mycken sanning i påståendet. Ätminstone framgår af den olika tonen i föreliggande »studier» åt två håll, att det ungarlen kände bäst till, kände han också för djupt att kunna »ta lätt».

Herr Wickström skärskådar mannen i alla hans gestalter, offentliga och privata, och de teckningar han gör bli, som han själf benämner dem, idel sotritningar. Hela boken blir till ett skuggspel ur verkligheten, otäckt för porträttilikhetens skull, som kommer läsaren att alldeles ofrivilligt ur lefvande lifvet ställa fram kandidater till

hvarenda en af de belysande titlar, hvilka förf. rest upp som burar kring de respektive offren. Det måtte ej vara roligt att vara man och veta sig ha hjälpt till att »befolka» dessa burar. Och jag skulle vilja säga: det är inte roligt att vara kvinna heller, ty titeln på samlingen kunde lika väl varit *människo-* som enbart *mans-*studier, något som förf. också antyder vid några af sina typer.

I en helt annan och artigare afsikt än att känna igen sig själf dediceras boken i företalet delvis till kvinnan. Förf. hoppas, att den måtte bereda kvinnan en rättvis hämnd för det hon från männens sida säges ha lidit genom »kvinnostudierna». Och betraktad som rustkammare med försvarsvapen i »den ojämnna strid» hon strider med mannen och där hon bäst af allt behöfver vapen auktoriserade af honom själf, blir det säkert en mycket bra bok för kvinnan. Och icke allenast till »krig» utan också till fred skulle den kunna lämna vapen i kvinnans hand, om den tages till handbok i uppfostran af det »förvildade släkte», som har sitt upphof hos »pojken» och mot hvars framfart uppfostrarinnan kanske mer än någon annan skulle kunna kämpa, alltför väl vetande att pojken är far till mannen.

Men nog är boken, eller borde åtminstone vara det, ännu mycket mera en bok för män, törhända blott för mild i stilen för att ordentligt kunna göra intryck på de olika arterna i människornas stora menageri. Som en ypperlig handspegel kunde den dock tjäna, om de bara ville begagna den. Eller tror verkligen herr Wickström, att någon i »kabätängernas» långa rad från statsministern till grosshandlarkontoristen — längre ned tror jag inte någon spegel alls kommer i fråga — har stor lust att se »kungens markatta» åskådliggjord i sig själf! Och därför kanske mer än för bevärningssyftet gjorde förf. rätt i sin vädjan till kvinnan, ty är det sannt, att hyad kvinnan vill, vill Gud, så komma nu flera män att läsa boken än som annars blifvit fallet.

Så skulle undertecknad gärna vilja säga tack till herr Wickström för både »vapnen», handboken och »rättvisan», men mest för den rättvisa han själf gör henne i sista kapitlet om *den sociala kampen mellan könen*. »Man vill ha kraftigare kreatur», säger förf. ganska drastiskt, »men man tänker ej på att det är kraftigare människor vi behöfva». Och till ernående af dessa skulle enligt förf:s mening kvinnan kanske vara den mest bidragande faktorn i egenskap af mor. Och herr Wickström som alla andra ideella pessimister fäster blicken på den framtid, där »ett nytt släkte skall framträda, hvilket förenar hvad mannen och kvinnan ha bäst, och mänskligheten skall i och med detsamma trampa en ljusare väg ledande fram genom mjuk manlighet och fast kvinlighet till de olika ädla tendensernas sammanfattning i ett idealsamhälle».

Boken är hållen i kåseristil. Dess uppsatser göra ej anspråk på att vare sig tömma ut eller nå djupet af ämnet, och det kan godt hända, att mången läsare endast finner dem kuriösa. Men förf:s mening är nog långt ifrån att bara vilja roa. Han har varit

uppriktig, säger han, och skildrat världen som den tett sig för honom. Och att den ej tett sig annat än bitter och mörk, förstår man väl af de tunga slutorden: »Att man köper sanning med smärta är allra minst fördoldt för de andar, som sörja öfver att ha blifvit skapade till människor».

När man ser tillbaka på herr Wickströms hela mångfrestande författarskap, tycker man sig i denna bok spåra hopsamlade trådar ur alla de många och olika arbeten, som föregått detta. Det är som tänkte förf. här ge det beska piller osockradt, som han hittills gifvit människorna att ta in i mer och mindre romantiseradt omhölje.

K. B.

(Insändt.)

Bref till Dagny angående Drottning Sophias Förening.

Med anledning af artikeln angående »*Drottning Sophias Förening för understödjande af härens sjukvård i fält*», som stått införd i Dagnys sista häfte för år 1900, och återopande de däri uttalade orden »att i en för hela nationen så viktig angelägenhet den allmänna opinionen naturligtvis måste göra sig hörd», beder undertecknad att få nedanstående uttalanden införda i Dagny.

Det öfvervägande intrycket hos allmänheten vid läsandet af utproppet från Drottning Sophias förening har otvifvelaktigt varit förvåning och undran. Hvarför, hvarför skaffar man oss en ny storartad fältsjukvårdsförening, då vi sedan gammalt ha en förträfflig, allmänt aktad sådan — nämligen Röda Korset — som verkar för sjukvården både i krig och fred, både till lands och vatten genom att utbilda sjuksköterskor, anskaffa sjukvårdsmateriel och transportmedel m. m. dylikt? Är det någon vinst, vare sig för allmänheten eller sjukvården, att hafva flera stora föreningar med alldeles likartadt syfte? Hvilka äro de särskilda fördelar och förbättringar som Drottning Sophias förening kommer att medföra? Hvarför arbetar den icke i förening med Röda Korset? Hvilket är dess hufvudsakliga syfte?

Något direkt fullt uttömmande svar på dessa frågor har emellertid — egendomligt nog — den nya föreningen aldrig gifvit. Den har endast utlofvat att man någon gång i maj skall få veta mera om saken.

Visserligen framhåller den nya föreningen — med rätta — att en hel del utvidgningar och tidsenliga förbättringar behöfvas inom fältsjukvården samt att intresset för saken behöfver uppeldas inom vårt land. Detta allt är godt och väl, men för den oinvigde synes det som om det varit mest praktiskt — kanske också mest hänsynfullt — om man med detta mål i sikte helt enkelt vändt sig till den allmänt värderade förening, som sedan gammalt verkat för fältsjukvårdens bästa inom vårt land. Säkert hade densamma beredvilligt sökt att tillgodose alla berättigade önskningar. Nu däremot ha alla förberedelser vidtagits i djupaste hemlighet och hela allmänheten — kanske icke minst Röda Korset — har tagits fullkomligt med öfverrumpling. Det tyckes dock som om Drottning Sophias förening, då den som en bomb föll ned öfver vårt folk, åtminstone borde haft sitt program alldeles klart, sina planer och stadgar fullt utarbetade. Men så tyckes icke vara förhållandet, åtminstone äro de upplysningar som gifvits ännu rätt sväfvande. Än heter det att föreningen hufvudsakligen är afsedd för sjukvård i krigstid, än att den allra mest vill verka under fredstid, än att dess nästan uteslutande syfte är att anskaffa sjukvårds- och transportmateriel. Än är det dess största förtjänst att vara genomgående nationell; än framhålls ifrigt att hela idén är tysk — genomtysk. Och hvad som är bra i Tyskland, tyckes man anse gifvetvis böra vara bra i Sverige. Hvad som passar i ett land med 56 millioner invånare måste lika väl passa i ett med 5 millioner! (Tyskland lär ha 1,000 föreningar för sjukvård — finns det någon, som ville tillönska Sverige detsamma?)

Men — som sagdt — först i maj få vi full och klar visshet hvar för den nya föreningen nödvändigt måste bildas. Att under dessa förhållanden, Drottning Sophias förening — trots sitt vackra syfte — blifvit mottagen med ganska blandade känslor torde ej vara underligt. Så t. ex. ha arméns officerare, som hitintills så godt som mangrannt erlagt afgift till Röda Korset, kommit i en ganska förarglig belägenhet, då de af en del konsiderationer se sig nära nog tvungna att ingå i den nya sjukvårdsföreningen. Inom flottan har anslutningen till Drottning Sophias förening varit så godt som ingen, emedan föreningen från början bestämdt uttalat att den ämnade verka uteslutande för hären. Då flottans officersfamiljer ansågo sig af detta skäl böra samla allt sitt intresse kring Röda Korset, har emellertid den nya föreningen sedermera funnit det med sin fördel förenligt att fatta beslut om att i en framtid äfven ägna sig åt sjövapnet. Alltså nödgas

Drottning Sophias förening vid sitt *första* sammanträde att ändra grundplanen för sin verksamhet! Det säges också, att det nya företaget icke ens inom läkarkåren hälsats med odelad tillfredsställelse. Hvad allmänheten i öfrigt angår, så kunna alla de, hvilka hitintills understödt Röda Korset, med hvars hjälp man alltid funnit sig särdeles belåten, icke annat än beklaga det afbräck, som denna stiftelse sannolikt kommer att lida genom uppträdandet af den nya föreningen.

Hvad Röda Korsets styrelse beträffar, så kan den naturligtvis icke uttala sig offentligt i en för densamma så ömtålig fråga. Också har den, så vidt jag vet, *aldrig yttrat ett ord* om saken, men väl ha till mångas förvåning några namnlösa medlemmar af Röda Korsets verkställande utskott tagit till orda i pressen för att förklara — hvad den andra föreningen menar. Det sväfvande uttrycket »Medlemmar af Röda Korsets verkställande utskott» ger vid handen, att det icke är sagda utskott i sin helhet som sålunda yttrar sig. Meningarna inom utskottet tyckas sålunda ha varit delade, ty icke kan man gärna antaga, att ett fåtal utskottsmedlemmar utan de andras hörande uttalat sig i frågan.

Hvad man emellertid med säkerhet vet är, att svenska Röda Korsets styrelse i sin helhet *icke* uttalat sig. Den har stillatigande mottagit sin ej alltid fullt grannliga konkurrent, ett tillvägagående som utan tvifvel varit det klokaste och värdigaste.

Allmänheten själf har emellertid både skyldighet och rättighet att yttra sig i en för densamma så viktig fråga, och det är af denna plikt och rätt jag härmed i eget och andras namn begagnat mig.

En af allmänheten.

Sjuksköterskors pensionering.

Styrelsen för Svenska sjuksköterskornas allmänna pensionsförening ingick i våras till konungen med en underdånig framställning, att k. m:t täcktes till riksdagen aflåta proposition om statsbidrag för pensionering af de föreningen tillhörande sjuksköterskor, hvilka själfva genom inbetalningar till föreningens besparingsfond söka trygga sin framtid. Minimifgiften, som af hvarje delägare årligen skall erläggas till föreningen, utgör 25 kr. och styrelsen hade ansett, att det vore önskvärdt om statsbidraget sattes till

minst lika stort belopp. Statskontoret hade för sin del tillstyrkt denna framställning, men då sedermera äfven Sophiahemmets styrelse inkommit med ansökan om bidrag af allmänna medel för sina sjuksköterskor och densamma begär ett anslag af 4,500 kr. pr år, beräknadt att motsvara ett belopp af 30 kr. för hvarje delägare, har statskontoret i sitt tillstyrkande af äfven denna framställning i så måtto ändrat sitt första utlåtande, att statskontoret nu föreslår att ett årligt förslagsanslag af 8,000 kr. måtte af riksdagen äskas för att användas som bidrag för pensionering af landets sjuksköterskor.

Statskontoret anser att detta anslag bör göras beroende däraf, att vederbörande sköterska är delägare i pensionsanstalt med af k. m:t fastställt reglemente, att bidraget sättes till högst 30 kr. om året för hvarje sköterska, äfven om hon är delägare af mer än en pensionsanstalt (i detta sammanhang erinrar statskontoret därom, att alla sjuksköterskor, som uppfyllt de i stadgarna uppställda fordringarna, således äfven Sophiahemmets, kunna vinna inträde i Svenska sjuksköterskornas allmänna pensionsförening), och att styrelsen för hvarje år ingifver ansökan om bidrag med fullständig redogörelse för antalet delägare samt af dem gjorda insatser m. m.

Såsom af ofvanstående framgår, synes det vara godt hopp om att den behjärtansvärda frågan om våra sjuksköterskors pensionering är nära en tillfredsställande lösning. Visserligen kunna, äfven med det bidrag man hoppas på från statens sida, pensionerna aldrig blifva stora, men då pensionsföreningen, utom besparingsfonden, som utgöres af delägarnas insättningar, har en garantifond, som afses att med sitt räntetillskott öka pensionernas belopp, har man anledning hoppas att pensionerna verkligen skola blifva hvad styrelsen vid pensionsföreningens stiftande afsåg, en säker, om ock nödortfigt bergning på ålderdomen.

Föreningsmeddelanden.

Fredrika-Bremer-Förbundets bokkomité har i likhet med föregående år genomgått och afgifvit sitt utlåtande öfver den för barn och ungdom afsedda litteratur, som utkommit till julen 1900. Resultatet af detta dryga arbete har framlagts i den utställning af böcker, som varit tillgänglig för allmänheten å Förbundets byrå dagarna före jul, samt i de af bokkomitén utfärdade boklistorna öfver den af dem genomsedda och bedömda litteraturen. Utställningen har varit ännu talrikare besökt än föregående år, hvilket är ett glädjande tecken på att allmänheten allt mer lärt sig uppskatta den goda vägledning vid val af för de unga lämplig lektyr, som genom bokkomitén lämnas.

Fredrika-Bremer-Förbundets samkvämskomité hade till torsdagen d. 10 januari kl. 7 e. m. i Hushållsskolans lokal Vestra Trädgårdsgatan 19 anordnat ett samkväm med diskussion öfver ämnet »*naturkun- nighetsundervisning och barnens sedliga uppfostran*». Inledarinnan var fil. kandidaten fröken Elin Cederblom, hvilken genom en mångårig verksamhet som lärarinna både för gossar och flickor samlat en rik erfarenhet i ämnet. Vi återkomma till en närmare redogörelse för diskussionen.

*

Föreningen Handarbetets Vänner har vid sitt sista styrelse- sammanträde tilldelat väfverskan fru Josephina Holmberg sitt arbeterske- pris 100 kronor för förtjänstfullt och skickligt arbete i föreningens tjänst. Fru Holmberg har nämligen sedan många år tillbaka utfört de flesta större flossamattor, som utgått från Handarbetets Vänner.

Från skilda håll.

Fröken Annie Quiding har vid Svenska akademins sammankomst d. 20 sistlidne december blifvit belönad med akademins *andra pris* för en dikt »Bröderna», hvilken, som det heter i akademiens motivering, »visser- ligen är mer betydande i idéinnehåll och reflexion än till själfva den yttre skildringen, men som på grund af sitt tankerika allvar, sin obestridd- ligen kärnfullhet och en flerstädes verkligt poetisk framställning synts aka- demien böra belönas».

*

Kvinnans dag. Tidskriften *Hemåt* lämnar i sitt 12:te häfte för 1900 under denna rubrik en intressant och ur kvinnosakssynpunkt beaktans- värd artikel, i hvilken förf. redogör för den stora missionskonferensen i New-York förliden vår och den viktiga insats som kvinnan däri gjorde. Så var en dag helt och hållet anslagen åt »kvinnans arbete för kvinnan».

»Förutom tre stora möten denna dag» heter det i »Hemåt», »voro flera mindre anordnade på olika lokaler. Med både stolthet och glädje hörde vi de följande dagarna, hurusom kvinnans dag ansågs såsom en af de mest betecknande under hela konferensen. År 1860, då den första stora mis- sionskonferensen hölls i Liverpool, nämnes ej en enda kvinlig deltagare, aderton år senare vid Mildmaykonferensen funnos tvenne kvinliga delege- rade. Konferensen i Exeter Hall räknade öfver 400 kvinnor såsom delege- rade och nu i New-York voro 562 kvinliga delegerade och 400 kvinliga missionärer närvarande.

Redan en timme före mötenas början voro alla platserna upptagna. Bland de 4,000 åhörarne funnos nästan lika många män som kvinnor, men på platformen endast kvinnor. Programmet för dagen var ordnad med synnerlig omsorg och talarinnorna — trettio till antalet — höllo sig nog-

grant till de för hvar och en bestämda minuterna. Vi fingo denna dag en storartad öfverblick och en rikedom af intryck från kvinnans arbete för kvinnan öfver hela världen.

Tvenne tankar löpte såsom silfvertrådar genom alla föredragen: 1) Ingen nation kan resa sig öfver den ställning dess kvinnor intaga. 2) Kvinnan kan endast genom kristendomen intaga sin rätta ställning.

Artikeln redogör för öfrigt på ett liffullt sätt för de olika talarinnornas nationalitet och verksamhetsområden samt anför mångt tänkvärdt ord ur deras föredrag. Många olika folk voro representerade, dels genom infödda kvinnliga missionärer, dels genom sådana från Europas och Amerikas civiliserade länder, hvilka hade en lång följd af arbetsår inom hednamissionen bakom sig. I följande uttalande från konferensen torde man finna hufvudpunkten i det kvinnliga elementets uppgift inom och inflytande på missionsarbetet:

»Ju mer vi sätta oss in i missionsarbetet, heter det, dess mer förstå vi huru mycket af det förberedande arbetet däraf, som kommer på kvinnans lott. Själva källan till afguderiets och vidskepelsens flod finnes i hemmen. Den kristna kvinnan måste därför inom hemmen söka utbyta det förpestade vattnet mot den rena, lifgivande källadern. Vi veta att zenanornas hårdt tillslutna dörrar endast kunna öppnas af en kvinnas hand, likasom endast en kvinnas röst där inne kan frambara frälsningens budskap. Förhållandet är detsamma i alla hedniska hem öfver hela jorden, om ock formerna gestalta sig något olika.»

*

Stockholms arbetarehem, så lyder titeln på en utomordentligt väcker publikation, hvilken blifvit oss tillskickad. Boken är författad af Agnes Lagerstedt och handlar om en lifsverksamhet, hvilken genom sitt storartade och välsignelsebringande resultat söker sin like i vårt land. Vi återkomma till en närmare redogörelse för det värdefulla arbetet.

*

Kvinnan i fattigvårdens tjänst. I denna fråga, där kvinnornas egen röst så ofta gjort sig hörd, ehuru med föga resultat, då, som känt, Stockholms offentliga fattigvårdsstyrelser endast räkna en kvinnlig ledamot och landsortens högst få sådana, ha nu från mera officiellt håll förekommit uttalanden, hvilka ge vid handen att önskvärdheten af kvinnans användande i fattigvårdens tjänst allt mer vinner erkännande. I St. Dagblad för $\frac{9}{1}$ läses nämligen följande notis:

»I sin berättelse anmärka revisorerna af fattigvårdsnämndens m. fls räkenskaper:

Då det af föregående revisorer vid upprepade tillfällen i deras berättelser framhållna önskemålet, att i fattigvårdsstyrelserna må insättas kvinnor, hittills synes i mycket ringa mån beaktats, ha revisorerna, därtill också manade af en särskild i skrifvelse till fattigvårdsnämnden omförmäld anledning, trott sig böra tillkännagifva sin lifigaste anslutning till den uppfattning, som sålunda gjort sig gällande.»

Till Fredrika-Bremer-Förbundet insända böcker.

- Aktiebolaget Hiertas Bokförlag:** *Warner, Susan, Queechy.* — *Meyer, Conrad Ferdinand, Noveller.* — En kungadotters självbiografi.
- Aktiebolaget Sandbergs bokhandel:** Barnkammaren.
- Aktiebolaget Varias bokförlag:** *Karadja, Mary,* Två själars saga.
- Beijers bokförlag:** *Spyri, Johanna, Heidi.* — *Nordenadler, Ebba,* I Edsbro pension.
- Wilhelm Billes bokförlag:** *Ellis, Edw. S.,* Bakhållet vid Ohio; Nybyggarlif i nordamerikanska Västern. — *Lundström, I.* och *Widegren, M.,* Valda prostasycken, läsebok; Valda dikter, poetisk läsebok.
- Albert Bonnier:** *Malling, Mathilda, Malin Skytte.* — *Wickström, Victor Hugo,* I Öster- och Västerled. — *Topelius, Zach.,* Stjärnornas kungabarn; Ljungars saga. — *Mann, Mary L.,* Fattigt folk för en vecka. — *La Cour, P., Christian, C., m. fl.,* Hvardagsfysik. — *Mayne Reid,* De unga Boerna — *Falk, Hugo,* Märta Båge och Erik Ryning. — *Starnberg, Märta,* Då lampan är tänd. — *Topelius, Toini,* Sommarsjö och vintersnö. — *Sienkiewicz, Henryk,* Med eld och svärd. — *Key, Ellen,* Barnets århundrade. — *Adelborg, Ottilia,* Ute blåser sommarvind. — Barnens jultidning. — Snöflingan. — *Grangvist, Ida,* Dröm. — *Björkman, L. E.,* Stalltomtens sagor. — *Ahlgren, Ernst,* Samlade berättelser, h. 9—11.
- A. V. Carlson:** *Ensieme,* Våra gossar. — Ledstjärnan. Julkalender 1900. — Hanna.
- Gustaf Chelius:** *Halden, Elisabeth,* Skogsfröken. — *Chicot,* Manne Moberg's far och äfventyr. — *Wigström, Eva (Ave),* Vingalek. — *Elfkarlen,* Riddar Gerdas morgongåfva. — *Wildenstein, Kurt,* Dolf Boerhjälten. — *Hannarsköld, Karin,* Tummeliten. — Alla glada barns A. B. C. — *Engman, Anna,* Tre små kissar.
- Fahlerantz & C:o:** *Bååth-Holmberg, Cecilia,* I häfdernas hall.
- Folkskolans barntidnings red.:** Julklappen 1900.
- Fosterlandsstiftelsens förlagsexpedition:** *Ihle, Annette,* En moders sista vilja. — *Lunell, Lars,* Blåklintar plockade vid vägen. — Från mörker till ljus. — *Wagner-Groten, K.,* Ynglingalifvet i evangelii ljus. — *Berö, Ludv.,* En dödsbädd. — *Baierlein, L. R.,* Indianmissionären i urskogen. — *Margarete,* Missionsbarnet. — *Krummacher, Fredrik Wilhelm,* Den kommande Kristus. — *Berg, C. O.,* Marfa d'Orino. — *L-m, A.,* På vandring till morfar. — Korn åt små fåglar 1901. — Varde ljus, illustrerad missionskalender 1901. — *V. L.,* Pastorn. — *Frideborg,* Folkkalender 1901. — *Walton, O. F.,* Annie eller ljusets barn. — *Skovgaard-Petersen, C.,* Hvad är sann vänskap? — *Koetsveld, C. L. von,* Bibelns barn. — *Hansen, H. P.,* Våra barn. — Bibliotek för de unga 99—106. — De ungas tidning, Julnummer. 1900. — *W-n, E.,* På olika vägar. — *Weitbrecht, J.,* För och emot; Ungdomstiden Herrens tid.
- Fritze's k. hofbokhandel:** *Tynan, Katherine,* Trogen som guld. — *Mockler, Geraldine,* Fyra systrar.
- Hugo Geber:** *Sigurd,* Septembersol. — *Roos, Anna M.,* Gräshoppans visor, andra saml. — *H. S.,* Sveriges medeltidssagor.

C. & E. Gernandt: *E. S.*, Julgubbens alfabet. — *Zwilmeyer*, *Dikken*, En yrhätta. — *Gernandt-Claine*, *Fane*, Pampan. — *Geijerstam*, *Gustaf af*, Boken om Lille-bror; De goda gamla sagorna.

Ferd. Heyl: Nyfinska toner. — *Mari Mihi*, Dagsländor, andra saml.

Lars Hökerberg: *Smith*, *Elsa*, På sommarfärd.

Adolf Johnson: Äventyrsböcker, 44—50. — *Langlet*, *Math.* och *Berg*, *Lisbeth*, Om sommaren. — Nu är det jul igen. — Lilla Rödlufvan. — Barnen på jernvägsresa. — *Cooper*, *Fennimore*, Sjötrollet. — *Ortleb*, *A.*, Berganden. — Svarthvit. — Bröderna Grimms sagor. — *Eitner*, *Martha*, Tusensköna. — *Ferry*, *Gabriel*, Skogslöparen. — *Marryat*, Styrman Ready. — Lilla Blomsterskatten.

Ljus' exp.: För skola och hem, h. 1—9.

P. A. Norstedt & Söner: *Laurin*, *Carl G.*, Konsthistoria, h. 11—13. — *Combe*, *T.*, Det gamla slottet. — *Burman*, *Conny*, Lärorika och nöjsamma färgöfningar. — *Lagerlöf*, *Hedvig*, Trollsländan. — *Nesbit*, *E.*, Skattsökarne. — *Kruse*, *Sigrid*, Från vår storhetstid. — *Fryxell*, *Anders*, Berättelser ur svenska historien, h. 5—6. — *Wagner*, *C.*, Ungdom.

P. Palmquists Aktiebolag: *Ian Maclaren*, Efteråt.

N. P. Pehrssons bokhandel: *Sötve*, Dikter.

Samson & Wallin: *Holmberg*, *Teodor*, Från skolsalen, fjärde samlingen.

Schleicher Frères éditeurs, Paris: *Hudry-Menos*, Mme, La femme.

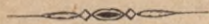
Jos. Seligmanns förlag: *Ruskin*, *John*, Sesam och liljor. — *Drangel*, Underbara äfventyr.

Fr. Skoglund: *Alrutz*, *Sydney*, I vår tids lifsfrågor, IV, 4. — *Tegnér*, *Alice*, Från mormors mormors tid. — *Cederborg*, *L. Aug.* (*Håkan*), Göingehöfdingen och snapphanarna.

Svensk Läraretidnings förlag: Barnbiblioteket Saga, 1—6. Tummeliten 1900. — Jultomten 1900.

Tidningen Barnavännens förlag: *Saga*, Kalle på berget.

Wahlström & Widstrand: *Forsslund*, *Karl-Erik*, Djur.

Svensk Dam-Tidning

för 1901.

Tidningen ingår år 1901 i sin **12:e årgång** och utgives fortfarande efter samma plan och i samma format som hittills. Dess syftemål är att meddela en sund och god **lektyr för kvinnan och hemmet** och hafva vi för år 1901 en hel del intressanta nyheter att meddela såväl af täxt som bilder. Som förut, åtföljes tidningen äfven under 1901 af en följetongsbilaga, så anordnad, att den kan inbindas till bok. Denna skall för året upptaga en särdeles välskrifven och intressant tysk roman, författad af *Paul Robran*, med titel:

"I kamp för lyckan".

Denna roman afhandlar en ung generalsdotters lif och öden, skildrade af henne själf på ett medryckande sätt.

Äfven hafva vi för afsikt att under året meddela en annan större roman, hvilken kommer att införas som fortsättningsberättelse i själfva tidningen. Det är författarinnan **Ida Boy-Eds** nyaste berättelse: "**För hennes skull**", hvilken vi hoppas skall i hög grad intressera våra läsarinor.

Vi bedja våra prenumeranter lägga märke till att de två nämnda romanerna, som tillhöra samtidens bästa skönlitteratur, i bokhandeln skulle betinga ett pris af minst kr. 2: 50 pr st., alltså omkring 5 kr. för båda, eller troligen mera.

En **Modebilaga**, upptagande de nyaste Dam-moderna i bilder, skall äfven under 1901 då och då åtfölja tidningen.

Allt detta, och dessutom så mycket annat af täxt och illustrationer erhålles nu för endast **kr. 2: 20** genom att prenumerera å Svensk Dam-Tidning för 1901.

Beträffande tidningens billiga pris så hafva under det senast flydda året starka attacker gjorts emot detsamma. Såväl tryckpapper som arbetslöner hafva så betydligt höjts, att åtskilliga andra tidningar funnit sig föranlättna att höja sitt prenumerationspris. Detta oaktadt, hafva vi dock beslutat att äfven för 1901 bibehålla vårt hittills gällande billiga pris, nämligen:

För helt år	kr. 2: 20.
» halft »	» 1: 20.
» kvartal	» 0: 70,

postarvodet inberäknadt.

Inom Norge och Danmark kan å posten prenumereras å tidningen till samma pris som inom Sverige, men till alla öfriga europeiska länder samt till Amerika kostar den **5 kronor** och prenumereras då direkt å vår expedition, Artillerigatan 25.

Stockholm i December 1900.

Redaktionen.

— C. E. Lagerström —
FREJA-MAGASINET

STOCKHOLM

Lager af **Sybehör & Modevaror**

OBS! Order från Landsorten exp. skyndsamt.

Proffer

sändes till landsorten
på begäran!

Order

uppgående till 20 Kr.
exp. franko pr ångbåt
eller järnväg.

För Linneutstyrslar:

Hv. & kul. Broderier

d:o d:o Galoner

Knypplade Linnespetsar.

Väfda Linne- & Bomullsspetsar

- i stort urval.

HERM. MEETHS.

**Å Fredrika-Bremer-Förbundets byrå,
Stockholm, 54 Drottninggatan,**

finnas anmälda kvinnliga arbetssökande såsom: lektionsgivare i olika ämnen, svenska och utländska lärarinnor för hem och skolor, kontors- och skrivbiträden, bonner, husföreståndarinnor, sällskap och biträden i hem, föreläserskor, gymnaster, sjuksköterskor m. fl.

Sjuksköterskor

med goda betyg öfver genomgångna lärokurser och utöfvad praktisk verksamhet finnas anmälda å Fredrika-Bremer-Förbundets Byrå, 54 Drottninggatan, 1 tr. — Allm. Tel. 48 16. Riks Tel. 27 62.

Anmälan.

Dagny utgifves år **1901** efter samma plan, som föregående år. Tidskriften, som utgifves af och är organ för *Fredrika-Bremer-Förbundet* skall fortfarande ha till sin hufvuduppgift att verka för en sund och lugn utveckling af arbetet för kvinnans höjande i sedligt och intellektuellt, såväl som i socialt och ekonomiskt hänseende.

Därjämte är *Dagny* såsom organ äfven för *Föreningen för Vålgörenhetens Ordnande och Föreningen Handarbetets Vänner* i tillfälle att med sakkänedom följa de områden af kvinnlig verksamhet, hvilka representeras af dessa föreningar.

Litteraturens företeelser i hem- och utlandet, framför allt sådana litterära alster, som behandla kvinnorörelsen och därmed sammanhängande frågor skola med uppmärksamhet följas såväl som alla viktiga spörsmål, som beröra kvinnorna. *Öfversikter och notiser, kortare berättelser, minnesteckningar, resebref, biografiska och historiska utkast, kåserier m. m.* skola alltjämt rikligt i tidskriften inlyta.

Dagny redigeras af fröken *Lotten Dahlgren*, till hvilken, under Förbundets adress, alla bidrag till och meddelanden rörande tidskriften böra ställas.

Dagny utkommer **1901** med 20 häften, utgörande minst 28 tryckark.

Priset för hel årgång:

För medlemmar af *Fredrika-Bremer-Förbundet* ... kr. 3,50.

För icke medlemmar af *Fredrika-Bremer-Förbundet* » 5,00.

Förbundsmedlemmar prenumerera å *Fredrika-Bremer-Förbundets* byrå, 54 Drottninggatan, personligen eller medelst postanvisning. Icke förbundsmedlemmar kunna prenumerera dels vid alla postanstalter i riket, dels på förbundsbyrån, dels äfven hos hrr bokhandlare.

Lösnummer kunna erhållas å *Fredrika-Bremer-Förbundets* byrå till ett pris af 30 öre för enkelhäfte.

Adresser:

Fredrika-Bremer-Förbundet: Drottninggatan 54.

Rikstelefon 27 62. Förbundets byrå öppen 11—4. Allm. tel. 48 16.

F. V. O. Centralbyrå: Stora Nygatan 36

Rikstelefon 15 46 — Allm. telefon 27 15
är under vintern öppen alla helgfria dagar, utom lördagar, kl. 10—4.
För hjälpsökande kl. 1/2 10—11.

Föreningen Handarbetets Vänner: Brunkebergstorg 18.

Öppet 10—4.